

VEREENIGING

TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.

1876-1877.

Verslag der bijeenkomst van den 30^{en} October 1876.

De Voorzitter de heer KNOOP, opent de vergadering ten half acht ure.

Het zal aan de Heeren bekend zijn, zeide de Voorzitter, waarom de dag der vergadering veranderd is. Het is omdat de hooggeachte spreker op de laatste vergadering den 3^{en} November niet meer in de stad zal zijn, terwijl de heer Smith zoo beleefd is geweest, den laatsten dag van zijn verblijf ons te schenken, om de discussie over zijne voordracht bij te wonen.

De eenige mededeeling die ik te doen heb, is, dat het lid van het Hoofdbestuur, de heer Tuerenbout, zijn ontslag heeft ingediend wegens zijne overplaatsing naar Breda.

Wij betreuren het zeer, en Gij, Mijne Heeren, zeker met ons, dat dit hooggeacht verdienstelijk lid niet meer in het Hoofdbestuur zitting zal hebben. Wij hopen evenwel, dat hij steeds zijne uitnemende talenten zal blijven aanwenden ten voordeele der Krijgswetenschap. (*Toejuiching*).

Aan de orde is:

1°. De ballotage van candidaten.

Bij de opening der biljetten blijkt, dat met algemeene stemmen tot leden zijn aangenomen de heeren J. H. A. Albrecht, 2^e luit. kwartierm. van het O.- I. leger; E. B. Bonn, luit. ter zee 1^e klasse; Mr. D. S. van Emden, advocaat; L. J. H. Hajenius,

1876/77.

oud-officier der marine; F. W. Hudig, J. C. Joekes en J. A. Snoek, allen luit. ter zee 1^e klasse en E. S. E. Tiesselinck, 1^e luit. gren. en jagers, allen te 's-Gravenhage; A. W. Noorduijn, 2^e luit. der inf. te Bergen- op- Zoom; H. Velthuijzen, luit. ter zee 2^e klasse, en Jhr. J. C. F. Westpalm van Hoorn, luit. ter zee 2^e klasse, beiden te Nieuwediep; en J. C. D. Janson, kap. der inf. te Zwolle.

2°. Bernaadslanding over de voordracht in de vorige vergadering gehouden door den heer C. J. Smith, kap. luit. ter zee, over de verdediging van het zuiderfrontier en van het noorderfrontier door de marine, in verband met de kustbatterijen, torpedo's en touwversperringen.

De heer DE CASEMBROOT: Mijnheer de Voorzitter! Door omstandigheden buiten mijn wil, was ik niet vroegtijdig genoeg in de stad om à tête reposée het zeer interessant verslag, dat ons zoo spoedig is toegezonden, na te lezen. Ik heb mij daarmede slechts één dag kunnen bezighouden; met genoegen heb ik dat verslag gelezen en ik zal zoo vrij zijn een paar algemeene opmerkingen te maken.

Vooraf wensch ik mijne groote sympathie en hulde te betuigen aan den kapitein Smith, die onze bijeenkomsten heeft ingewijd met eene goed doordachte en uitstekende verhandeling omtrent de door de marine te vervullen rol bij de bestrijding van eenigen vijand, die een aanval tegen ons land van de zeezijde mocht ondernemen.

De verhandeling draagt het kenmerk van ernstige, nauwlettende studie, en levert hierdoor op nieuw het bewijs dat militaire zin, gepaard met warme vaderlandsliefde, het edel korps, waarin de geachte spreker eene zoo eervolle plaats bekleedt, nog steeds bezielt en onderscheidt. (*Bravo's*).

Het verslag nu bevat zoovele belangrijke zaken, waaronder ook eene opgave van al het gepantserd materieel bij de mogelijkheden voorhanden, dat eene vluchtige doorbladering reeds tot de overtuiging doet komen, dat het mondeling debat er zich moeilijk toe leent om den geachten spreker op den voet te volgen.

De tijd heeft mij ontbroken dit schriftelijk te doen; ik behoud mij dit echter tot eene latere gelegenheid voor.

Het zij mij nu geoorloofd het debat te openen met eene algemeene opmerking. De geachte spreker ving zijne rede aan met zijne bevreemding er over uit te spreken, dat de Regeering niet geslaagd is in het doen aannemen eener nieuwe militiewet, en schrijft de reden daarvan hoofdzakelijk toe aan onbekendheid, die nog te algemeen bij het grootste deel onzer beschaafde bevolking bestaat: 1° omtrent den ongunstigen toestand van ons tegenwoordig weerbaarheidsvermogen; 2° omtrent de groote kracht, die wij, zoo noodig, zouden kunnen ontwikkelen ter onzer verdediging tegen welke groote macht ook, indien wij ons slechts vooraf daartoe wilden voorbereiden; en 3° omtrent de eischen, die wij dus ten opzichte onzer weerbaarheid tegenover de andere natiën, behooren te stellen.

Maar is dit wel juist? Bestaat er in andere landen, die beter voorbereid zijn dan wij, bij het beschaafd deel der bevolking meer bekendheid met de eischen der weerbaarheid dan hier?

Ieder, die in Engeland, Frankrijk, Duitschland, gereisd heeft en daar bekend is, zal hebben opgemerkt, dat ook daar zeer dikwerf in beschaafde kringen weinig kennis bestaat omtrent de eischen der weerbaarheid.

Bij ons echter bestaan andere redenen dan de aangevoerde, waarom de pogingen tot verbetering der weerbaarheid herhaaldelijk mislukken. Ik zal mij echter wel wachten in deze vergadering, waar alleen zuiver militaire zaken zijn te behandelen en politiek moet buitengesloten blijven, die factoren noemen.

Waar toe ook zou het dienen? Laten wij liever hopen dat spoedig de tijd zal aanbreken, waarop ieder burger het tot een eer zal rekenen aan zijne militaire verplichtingen tegenover het vaderland te voldoen.

Gaarne zeg ik het den geachten spreker na, waar hij op blz. 47, van de verdediging aan de zeezijde sprekende, zegt:

„In ieder opzicht moet alles in vreedstijd geregeld en geordend zijn, willen wij in tijd van oorlog gereed wezen. Niets mag in deze tijden aan de kans, aan het toeval, overgelaten worden. De tijden zijn voorbij, dat wij het er op aan kunnen laten komen. Vaderlandsliefde en moed zijn voor een volk niet meer, even als vroeger, reeds bijna toereikende tot het behoud zijner

zelfstandigheid. Thans moet een volk daarbij de geschiktste middelen bezitten met de kennis, om van die middelen het meest doelmatig gebruik te maken."

De geachte spreker had hier vooral het oog op het gebruik van het nieuw materieel.

De kennis, die men vroeger bij de marine noodig had, van de schepen en van artillerie, is in lang niet meer voldoende. Thans is bij de marine artillerie hoofdzaak en komt het materieel in de tweede plaats.

En zeer terecht wijst de geachte spreker er dan ook op, dat wij daarvoor de geschiktste middelen moeten bezitten, en dat de tijd van vrede moet worden gebezigd om de noodige kennis op te doen en te verspreiden.

Ik beaam in het algemeen de stelling van den geachten spreker, dat de verdediging onzer zeegaten vooral op de schepen zal neerkomen; maar ik geloof toch ook, dat in zeer veel gevallen ook de landmacht hierbij een zeer geduchte rol zal hebben te vervullen.

Omtrent hetgeen echter de geachte spreker bij punt 4 zegt, nl. dat wij zeer spoedig het benodigd materieel voor eene zeer krachtige marine zullen kunnen bezitten, zij het mij vergund met hem eenigszins in gevoelen te verschillen. Ik geloof integendeel dat de aanschaffing van het materieel, door hem aangegeven, een zeer geruimen tijd zal vorderen.

Ik zal nu niet spreken over de onkosten, want het geld moet er, wanneer dit noodig is, zijn. Het geld is de nerf van den oorlog, en zoo dit ergens waar is, dan is dit zeker bij de marine, waar de aanschaffing van het materieel zoo enorm veel vordert.

En dat hetgeen de heer Smith noodig acht veel zal kosten, zal alleen reeds hieruit kunnen blijken, dat hij o. a. de aanschaffing wenscht van twee Russische draaiende batterijen met den aanleve van dien. Ongenacht nu de aanzienlijke kosten daarvoor, zal men van die batterijen geen gebruik kunnen maken zonder daarvoor eerst behoorlijke dokken te hebben. Deze vraag is nog niet behandeld, maar het is zeker, dat zij zullen moeten worden gemaakt. Waar is ook nog niet uitgemaakt, maar ik geloof dat de Maas beneden Rotterdam daartoe de geschikteste gelegenheid aanbiedt.

De heer Smith wenscht zwaar gepantserde ramschepen en geschut van zeer zwaar kaliber, maar er zal geruime tijd verloopen, eer wij in het bezit daarvan kunnen zijn. Dit neemt echter niet weg dat de heer Smith gelijk heeft, waar hij zegt, dat het bouwen van forten nog meer tijd zou vorderen.

Ik heb hierop alleen willen wijzen, opdat men zich geen illusie make, dat wij, met de voorziening in hetgeen voor onze defensie noodig is, zoo spoedig gereed zouden kunnen zijn.

Wat nu de verdediging van het zuiderfrontier betreft, na het geven eener zeer duidelijke en hoogst interessante beschrijving van al de toegangen tot onze zeegaten, vangt de genchte spreker aan met als eigenlijk punt van verdediging aan te geven Overflakkee. Zeer zeker is dit een strategisch punt van het grootst belang en zal men daarop bij een aanval op het zuiderfrontier vooral het oog moeten gevestigd hebben.

Het zij mij echter vergund te doen opmerken, dat wanneer de vijand eenmaal Zuid-Beveland, Walcheren, Schouwen en Philipsland zal bemachtigd hebben en het hem gelukt is daar 30,000 man te doen landen, hij zich waarschijnlijk om het overig deel niet veel zal bekreunen. Die buit van een der schoonste gedeelten des lands is voor hem voor de eerste dagen voldoende, om zich voor zijne verdere krijgsverrichtingen voor te bereiden.

Ook wensch ik te vragen of het, bij zulk een aanval op ons zuiderfrontier, geen hoofdvereischte zal zijn, dat België met ons zij verbonden, om den vijandelijken aanval te kunnen afslaan.

Ik vraag dit daarom, omdat, wanneer 't het doel van een vijand mocht zijn om onze neutraliteit te verbreken en Duitschland in de flank aan te vallen, en dus door Noord-Brabant te marcheeren, hij dan niet meer zal hebben te doen dan Zuid- en Noord-Beveland te nemen, om daarna zijn marsch voort te zetten.

In zulk een gewichtig oogenblik zal het dus voor ons hoofdzak wezen met België vereenigd te zijn.

Dit, wat betreft den aanval op het zuiderfrontier.

Wat nu het materieel betreft, ook hier is het moeilijk den spreker op den voet te volgen. Ik wil er alleen in 't algemeen dit van zeggen, dat de geachte spreker met zeer veel inzicht

gewezen heeft op de punten, die wij nog in de Zeeuwsche-stroomen over hebben, waar eene zeer krachtige verdediging kan worden daargesteld.

Men vergunne mij echter de opmerking, dat wellicht hetzelfde doel zou kunnen worden bereikt, zonder onmiddellijk over te gaan tot aanschaffing van al dat kostbaar materieel. Mag ik toch wijzen op de mogelijkheid om sommige geulen en vaarwateren te versperren door zinkschepen.

Het gebruik van zinkschepen is in de rede van den geachten spreker niet aangegeven, en toch meen ik, dat wij deze zaak niet licht mogen tellen.

Het is waar, zinkschepen maken de vaarwaters voor eenigen tijd onbruikbaar, maar het is toch ook na menigen oorlog gebleken dat men wel middelen heeft om ze na afloop van den strijd weder weg te ruimen.

Ik zeg dit vooral met het oog op de verdediging van het Bokkegat, waarin de geachte spreker (in de veronderstelling altijd, dat wij aangevallen zullen worden bij goed weder) eenige schepen wil geplaatst zien van zeer krachtigen bouw, ramschepen met zeer zwaar geschut.

En wanneer ik nu bedenk dat men in het Bokkegat, op korte afstanden van elkaar, eenige weinige schepen beladen met ijzer en steen zou kunnen doen zinken, dan zou men toch zeer groote kosten kunnen besparen.

Ik geef volkomen toe, dat men bij de quaestie der verdediging niet altijd op het geld moet zien; maar men mag toch bij de aanschaffing van hetgeen men noodig acht, wel te rade gaan met de vraag, of ook op minder kostbare wijze even goed in het doel kan worden voorzien.

De lasten toch, die op den Staat drukken, zijn groot. Wij hebben een rijken tijd achter ons, en ik vrees dat spoedig weder de tijd zal aanbreken, waarin het woord *bezuiniging* de hoofdrol zal spelen.

De tijd onzer rijkdommen is verdwenen. Of zij goed of slecht besteed zijn geworden, zal de geschiedenis moeten leeren; maar zeker is het, dat wij hieraan wel mogen denken, waar sprake is van het aanschaffen van zeer kostbaar gepantserd materieel.

Met veel genoeg heb ik in het verslag de opgave omtrent de versperringen gelezen. Ik verklaar gaarne niet in staat te zijn hierover op dit oogenblik te oordeelen, maar ik zou het toch zeer wenschelijk achten, dat de geachte spreker van den Minister van Marine verlof kreeg, om in het groot proeven met zijn systeem van versperring te nemen, natuurlijk op kosten van den Staat, opdat worde uitgemaakt of men, in geval van nood, op die versperringen zal kunnen rekenen. Tot dusver heeft men met de genomen proeven het doel nog niet bereikt.

Ik kom nu tot het materieel ter verdediging van het noorderfrontier, en moet ook hier weder beginnen met de verklaring, dat ik, door gebrek aan tijd, nog weinig studie heb kunnen maken van hetgeen hieromtrent door den geachten spreker is voorgesteld.

Dit evenwel neem ik de vrijheid te zeggen, dat men hier niet te zeer op het aanleggen van versperringen zal hebben te rekenen, hoe goed dit ook worde uitgevoerd. De stroom toch buiten het Schulpengat is zoozeer aan afwisseling onderhevig, dat men met versperringen daar zeker niet veel zal kunnen uitvoeren; het eenige waar men nut van kan hebben, is van torpedo's.

Met den geachten spreker ben ik het eens, dat het verkeerd zou zijn een fort op de Laan — waarover ook in de Tweede Kamer zoo dikwerf is gesproken — te bouwen, en ook ik acht het wenschelijk, dat men door maritieme middelen in de verdedigings-behoeften op dat punt kunne voorzien. Of nu echter dat fort zal kunnen worden vervangen door Popofka's (gelijk de heer Smith voorstelt), is nog steeds een open quaestie. De vraag is toch nog in geen deele uitgemaakt, in hoever onze marine bij een aanvallenden oorlog de plaats van forten zal kunnen innemen.

Eindelijk heeft het mij wel eenigszins bevreemd, dat de geachte spreker niet meer heeft aangedrongen op het gebruik maken van zoogenaamde drijvende kanonnen, nl. de Staunches.

Tot nu toe hebben wij maar 4 zulke schepen, met geschut van 23 c. M. Tot mijn groot genoeg heb ik vernomen, dat wij ook zullen hebben geschut van 28 c. M. Ieder die met artillerie bekend is, weet, dat een schot uit een 28 c. M. kanon van zeer geduchte uitwerking is.

En nu bevreemdt het mij wel, dat de geachte spreker niet

meer die vaartuigen verkiest boven het groot aantal monitors door hem voorgesteld; m. i. toch zullen dusdanige vaartuigen niet alleen bij den ingang onzer zeegaten, maar ook bij de monden onzer rivieren grooten dienst kunnen bewijzen.

Ik zal hiermede eindigen, nogmaals verschooning vragende dat de tijd mij niet heeft toegelaten, deze zaak meer in détails te bestudeeren, en met de belofte om, zoodra ik daartoe gelegenheid kan vinden, schriftelijk op dit belangrijk onderwerp terug te komen.

De heer SMITH. Mijnheer de Voorzitter! Het eerste punt door den geachten spreker van zoo even besproken, betrof hetgeen ik in den aanvang mijner voordracht zeide, toen ik mij de vraag stelde, hoe het mogelijk is, dat in een land als het onze, eene poging bij herhaling mislukken kan, die ten doel heeft eene verbetering aan te brengen, waaraan het land reeds sedert zooveel tijd zulk eene groote behoefte heeft. Het antwoord dat ik op die vraag gaf, was: dat een dergelijk verschijnsel niet anders zijn kan dan een uitvloeisel van de onbekendheid, die nog te algemeen bij het grootste gedeelte der beschaafde bevolking bestaat, vooreerst: omtrent den ongunstigen toestand van ons tegenwoordig weerbaarheidsvermogen; ten tweede: omtrent de groote kracht, die wij, zoo noodig, zouden kunnen ontwikkelen ter onzer verdediging, tegen welke groote macht ook, indien wij ons slechts vooraf daartoe wilden voorbereiden; en ten derde: omtrent de eischen, die wij ons ten opzichte onzer weerbaarheid tegenover de andere natiën hebben te stellen.

De geachte spreker vroeg, of het in andere landen ook niet evenzoo was gesteld. Ik voor mij geloof hierop wel ontkennend te mogen antwoorden. Ik meen toch dat, wanneer in Engeland eenige twijfel bestond omtrent de volkomen deugdelijkheid der vloot, uit het volk dadelijk een kreet zou opgaan, waarnaar geluisterd zou moeten worden. Het volk kent daar de vloot, omdat het weet dat het belang van Engeland ten nauwste aan het bezit eener goede marine verbonden is. Dit, wat Engeland betreft,

Zie ik nu hoe het in Duitschland staat, dan ben ik ten zeerste overtuigd, dat elk bewoner van Duitschland, de eerste de beste,

bekend is met al wat de landsverdediging aangaat. Elk Duitscher is, om zoo te zeggen, militair; hij heeft geleerd wat het is militair te zijn, en wat het belang van zijn land vordert. Ook Duitschland kan ons dus hier tot voorbeeld strekken.

En let ik op Frankrijk, dan geloof ik ook dat de bevolking daar, al is het dan niet in die mate als in Engeland en Duitschland, ja zelfs de mindere man meer op de hoogte is van hetgeen de verdediging van het land eischt, dan de bevolking hier.

Frankrijk is van nature een militaire staat; de bevolking is daar zóó, als ik het zoo noemen mag, gemaakt. Hier in Holland daarentegen, zijn wij als militaire natie *ontmaakt*. Wij weten niet meer wat militair is.

Ik zou hier nog bij kunnen voegen Denemarken, dat ik ook eenigszins van nabij ken. In den laatsten tijd heeft dat land oorlog gevoerd, en als mijn observatie-vermogen mij niet al te verkeerd heeft doen zien, dan is er in dat volk een meer militaire geest gevaren, die het in dit opzicht veel hooger stelt dan ons volk. In Denemarken heb ik zelfs gezien en gehoord, dat men tevreden was met de invoering van den algemeene dienstplicht. Dezen is daar ingevoerd, nadat men de nadeelen der verwaarloozing van het militair wezen had ondervonden. Let men dan ook op Denemarken, dan zal men een groot onderscheid zien tusschen den algemeenen geest omtrent het militair bestel dáár en bij ons.

Buitendien, stel dat het in andere landen even zóó is als bij ons, dan is het nog niet de vraag hoe het bij anderen is, maar wel hoe het bij ons wezen moet.

Wij zijn een klein land; wij kunnen elk oogenblik geattaqueerd worden. Daarom is het noodig dat wij in staat zijn zoo al niet om direct oorlog te voeren, dan toch om onze neutraliteit te handhaven.

Het tweede punt, door den geachten spreker aangehaald, betrof de aanschaffing van het materieel, dat ik ter verdediging onzer zeegaten noodig acht.

Ik heb natuurlijk niet willen zeggen, dat wij dat materieel als met een tooverslag kunnen verkrijgen door de hulp van andere natiën in te roepen. Maar dit is toch zeker, dat, al moesten wij zelf al onze schepen bouwen, wij daarmee nog vroeger gereed

zouden zijn dan met het bouwen van forten, die voor de verdediging aan de zeezijde noodig zijn.

Mijne bedoeling was dan ook meer om te doen uitkomen, dat wij voor ons drijvend materieel de hulp van vreemde natiën konden inroepen, hetgeen natuurlijk niet kan bij het maken van forten.

In Engeland wordt, met hulp der particuliere industrie, in ongelooflijk korten tijd veel gepantserd materieel aangebouwd. Roept men de particuliere industrie van Frankrijk in, dan zal men ook spoedig geholpen zijn, en evenzoo door de particuliere industrie in Amerika.

Het kan dan ook als een vaste waarheid worden aangenomen, dat wij in het vierde van den tijd, voor het bouwen van forten noodig, ons drijvend materieel gereed kunnen hebben.

Een order, gegeven in Engeland, bezorgt ons zeker in twee jaren tijds twee Popofka's; en nu is twee jaren zeker niet te ruim genomen.

Ik houd mij dan ook overtuigd dat wij, met de hulp van andere natiën, zelfs in twee jaren tijds al het materieel kunnen hebben, dat wij voor onze verdediging noodig achten.

Het derde punt betrof het opgeven van Zeeland. Ik zou het zeer wenschelijk achten, zoo wij de zekerheid hadden dat België steeds met ons zou medegaan, ook Zeeland in het algemeen verdedigingsplan te begrijpen. Maar ik ben meer uitgegaan van het standpunt, dat wij alléén tegen eenige groote macht zouden staan, en dan is de vraag: wat *moeten* en wat *kunnen* wij verdedigen? En hiervan uitgaande, ben ik gekomen tot het opgeven van die eilanden, omdat het mijne overtuiging is dat, wat wij niet goed kunnen verdedigen, ook moet worden opgegeven. In zoover sluit ik mij dan ook zeer aan bij ons geconcentreerd stelsel van verdediging.

Het vierde punt gold de zinkschepen. Wat dit middel van verdediging, of liever versperring betreft, in de eerste plaats zijn zij veel duurder dan pantserschepen. Het materieel voor zulk een zinkschip benodigd is ontzaglijk, en welk nut verkrijgt men dan? De stroomingen in onze vaarwaters zijn zoo formidabel, dat een schip, met hoeveel kunst ook vastgelegd, gevaar loopt ieder oogenblik spoorloos te verdwijnen. •

Ten tweede zijn de middelen, die tegenwoordig tegen zinkschepen kunnen worden aangewend, van dien aard, dat ik mij overtuigd houd, dat zulk soort van versperringen in minder dan geen tijd door den vijand zullen worden opgeruimd.

Aanleiding tot het bespreken der zinkschepen vond de vorige geachte spreker in de quaestie van het geld. Ik heb reeds gezegd, dat deze wijze van versperring veel kostbaarder zou zijn dan het aanschaffen van pantserschepen, en dat zij bovendien geen practisch nut heeft.

Het financieel bezwaar geloof ik dus, dat men ten deze op zijde moet stellen.

En wat betreft, dat de tijd van rijkdom voorbij zou zijn, ik ben dit nog niet eens, maar ik wil er alleen dit van zeggen, dat het dan te wenschen is, dat men groote veerkracht deployeere, opdat werkelijk alles, wat onze verdedigingsmiddelen betreft, in goede orde zij, en dat men daarbij ook grootere veerkracht ontwikkelde om het tijdvak van rijkdom te doen voortduren.

Maar bovendien, waarom zou die rijke-tijd voorbij zijn? Ik heb mij zelven dikwerf afgevraagd, of die periode van rijkdom eigenlijk niet is van toevalligen aard. Dat wij die periode van rijkdom aan ons zelven te danken hebben, hiervan ben ik nog in geenendeele overtuigd.

Ik laat dit punt echter verder rusten en kom tot de verdediging van het noorderfrontier. Ik heb daar tal van touwversperringen geplaatst, maar zeer zeker zou ik ze daar niet willen, wanneer de constructie niet plaats kon hebben op de wijze als door mij is aangewezen.

De stroomingen toch in het noorderfrontier zijn gelijk aan die in het zuiderfrontier, of zelfs nog wel sterker en van zeer wispelturigen, grilligen aard. Die stroomen zijn zoo karakteristiek en van zulk eene bijzondere werking, dat er eene afzonderlijke studie voor vereischt wordt om ze goed te kennen. Dit neemt echter niet weg dat de stroomen bekend zijn, en dat men ook weet hoe op elk tijdstip van den dag de stroom op zekere plaats loopt. Er zijn dus geene redenen, waarom dáár niet een proef zou kunnen worden genomen met de door mij aangegeven versperringen. Men weet b. v. dat, wanneer in het Westgat de

vloed doorkomt, deze dwars gaat over den Zuiderhaaks over het N. O., zoodat zij, in plaats van door het gat te loopen, bijna loodrecht er op aanloopt.

Welnu, als men weet dat in de eerste periode de loop van den vloed is noord- of noordoostwaarts, dan moet men er voor zorgen dat de versperringen ook in die richting liggen, terwijl de drijfblokken moeten dienen om wegstreaming der versperringen te voorkomen.

En ofschoon ik nu niet met mathematische zekerheid zou durven beweren dat overal de versperringen zullen voldoen aan hare bestemming, zoo meen ik toch dit te mogen zeggen, dat de versperringen, gelegd op de plaatsen door mij aangewezen, zeer goed aan haar doel zullen kunnen voldoen.

Een ander punt, door den geachten vorigen spreker behandeld, zijn de Popofka's.

Nu is het zeker dat het geen schepen zijn, waarmede een 16 of 17 mijlsvaart kan worden afgelegd, maar van een 8 à 8½ mijlsvaart is men zeker. En nu meen ik, dat het voor eene drijvende batterij, die in de plaats komt van eene vaste batterij, toch een zeer belangrijk voordeel is, dat men in staat is ze te kunnen gebruiken om te avanceeren en te retireeren, en dat men haar telkens kan verplaatsen.

Al loopen die drijvende batterijen dus niet zoo hard als de andere schepen, dan hebben zij, met de genoemde gegevens, toch op deze veel voor.

Dat voor die schepen een bijzonder soort van dok noodig zal zijn, is waar, en het is tevens waar, dat dit de kosten weder grooter maakt, maar daar moet dan maar een middel op gevonden worden; dit is ook al mede slechts eene quaestie van geld.

Die dokquaestie kan echter de zaak niet beslissen. De vraag is: zijn de Popofka's goed? Zoo ja, dan moeten zij er zijn. Zoo neen, dan moeten er andere middelen worden uitgedacht, om ze doelmatig te vervangen.

Maar, vraagt de heer De Casembroot verder, zou het niet beter zijn om, in plaats van zulke groote schepen het aantal kleinere schepen te vermeerderen?

Ik vraag reeds 31 staunches, en als men nu nagaat de rede-

neering, die ik gevoerd heb bij mijne voordracht van hetgeen ik tot versterking onzer verdediging noodig acht, dan zal men zien, dat ik in die 31 staunches reeds een tamelijk aantal vraag. Ik had nu wel meer willen vragen, maar ik durfde niet.

Hoewel ik nu de geldquaestie niet bovenaan stel, zoo heb ik er toch op gerekend, dat de aanschaffing van 2 Popofka's, 2 groote ramschepen en 12 monitors veel geld zal kosten, zoodat ik het aantal der staunches op niet hooger dan 31 meende te moeten stellen, hetgeen ik overigens ook voldoende acht. Want vraagt men mij: zoudt gij dan in de plaats der twee zware schepen voor hetzelfde geld niet liever meer staunches laten bouwen, dan antwoord ik uit volle borst: „neen!”

Waarom toch wil ik die twee zware schepen? Omdat, gelijk ik reeds gezegd heb, ik bij de drempels onzer vaarwaters wil hebben een schip, dat zoo min mogelijk kwetsbaar is en dat zooveel mogelijk kwaad kan doen.

Een staunche nu is niets waard, als het niet op tijd kan retireeren achter een goed gepantserd schip, tenzij het gevecht direct van nabij wordt gevoerd. En aangezien de groote schepen het gevecht zullen aanvangen bij den ingang van de haven en de staunches dus dadelijk in den grond zouden zijn geboord, zeg ik: neen, geen staunches bij den drempel onzer zeegaten, tenzij zij onmiddellijk achter een goed gepantserd schip kunnen retireeren.

Dit neemt niet weg, dat ik gaarne ook nog meer staunches zou willen. Maar vraagt men: zoudt gij daarvoor dan de zware schepen willen missen? Dan antwoord ik: neen, want wij kunnen met 31 staunches volstaan.

Hiermede geloof ik in hoofdzaak de punten, door den geachten vorigen spreker behandeld, te hebben beantwoord.

De heer HOOGENBOOM zegt: De wijze waarop dit onderwerp door den spr. behandeld is, geeft mij een beter inzicht in de wijze waarop onze marine binnengaats zal werkzaam zijn, dan ik door vroegere voordrachten en besprekingen over die quaestie had. Vooral de duidelijke kaarten en detail-opgaven hebben daartoe veel bijgedragen.

Uit alles blijkt echter, dat de marine haar terrein *grondig* moet kennen, juist moet weten wat zij bij zekeren waterstand *kan*, wat zij *moet* doen, en dat zij door de landmacht oordeelkundig moet bijgestaan worden.

Grondige oefening, oefening bij herhaling gehouden, is dus noodig. Oefeningen van land- en zeemacht in *onderling verband* zijn noodzakelijk. (Herfst-manoeuvres in dien geest zouden dus zeer nuttig kunnen zijn.)

Is het waar dat de landsverdediging bij ons op vele plaatsen zal bestaan in de verdediging van bepaalde localiteiten, dan is dit zeker waar voor de verdediging van 't zuiderfrontier. Alle weerbare mannen van Schouwen, Duiveland, Tholen, Zuid-Beveland, Overflakkee, de kleistreeken van Brabant, Voorne en Putten en Beijerland *kunnen* daartoe mede werken en *moeten* dus in die locale verdediging geoefend worden. Even als op onze bovenrivieren in den winter de geheele mannelijke bevolking, het dijkleger, naar den dijk snelt, als de wintervorst zijne ijs-schotsen daarop afzendt en de noodklok ter hulp roept, even zoo moet aan de zeemonden de alarmklok alle weerbare mannen aan den dijk roepen als 's vijands vloot de kust bedreigt. Achter die dijken is ieder in 't schieten geoefend schutter op zijne plaats en in staat zijne tegenpartij, in de sloepen of op de slikken voorwaarts rukkende, te wederstaan. Naar den dijk opgesleepte gladde uitval-vuurmonden kunnen, doelmatig geplaatst, den aanvaller veel afbreuk doen en zijn gemakkelijk te bedienen.

Op den duur en geheel alleen zijn zulke troepen echter natuurlijk niet in staat, de aanvallen af te slaan. Zij moeten daarom *spoedig* bijgesprongen kunnen worden. Versnelde middelen van vervoer moeten dus daartoe gelegenheid geven. Twee spoorwegen, die wij in de laatste wet missen, zijn om die reden onmisbaar: de lijn *Brouwershaven—Moerdijk* en eene lijn *Rotterdam—Hellevoetsluis*, tusschen Dordt en Rotterdam westwaarts afbuigende en loopende over Beijerland en Putten. Ik acht die lijnen onmisbaar voor de lands-defensie, van onberekenbaar nut voor de streek waardoor zij loopen, en van groot voordeel voor den handel. Iedere haven, die uit zee gemakkelijk is te bereiken, moet met een spoorweg verbonden zijn, en na Vlissingen mag Brouwers-

haven zeker wel het eerst genoemd worden even als Zierikzee.

Door sloepen, gesleept door stoombootjes, moet voldoende gelegenheid bestaan troepen van Beierland naar Overflakkee te brengen. De versperring in de Zijpe moet gelegd worden *bezuiden* de spoorwegbrug, en die brug worden verdedigd door tijdelijke werken.

Daar veel gewicht gehecht wordt door de marine aan 't bezit van 't Volkerak en Holl.-Diep, moet gezorgd worden dat de vijand den Brabantschen oever niet kan naderen; dus de *linie van Steenberg* en *die van Dintel en Mark* opmaken voor eene verdediging tegen gelande afdeelingen, daarbij zorgende dat *wij* er uit kunnen. De spoorweg natuurlijk *achter* die linie. De spoorwegdam door 't Krekerak afsluiten en bezetten. De zuidwest-punt van Tholen goed bewaken. Voorwaarts van de Moerdijk meer werken, anders kunnen onze schepen niet terug, want de draaibrug ligt aan den Brabantschen wal.

Kan de vijand den Brabantschen wal naderen, dan is onze marine in groot gevaar door zijne drijvende schok-torpedo's die hij bij eb te water zal laten, zorgdragende ze van eene inrichting te voorzien, waardoor zij maar eenen zekeren tijd drijven; zonder deze voorzorg loopen zijne eigene schepen ook gevaar. Op dit laatste moeten *wij* ook letten.

In een der ontwerpen-vestingwet kwamen voor een fort met kustbatterijen bij *Dintelsas* en een daartegenover op de *Weipolder-sche gors*; naar de omschrijving van den spr. zouden die daar goed liggen.

Spr. wil zwaarder geschut op Prins-Frederik en Buitensluis, dan op De Ruiters en Willemstad. Ik deel die meening niet. Wil de vijand verder, dan moet hij passeeren *dicht* onder het vuur van beide laatste; de eerste liggen aan, voor groote schepen doodlopende, vaarwaters. Schepen die 't Ventjagersgnatje door kunnen, moeten dicht onder den wal bij Prins-Frederik voorbijvaren. De eerste moeten dus 't zwaarst bewapend worden. De laatste zouden op dit oogenblik geen recht van bestaan hebben, ware het niet dat onder hun werkzaam vuur het vaarwater veel breeder is dan elders en den vijand gelegenheid geeft in eene breede, ondiepe linie positie te nemen om de eerste te bombardeeren; *dit* moeten de

naatste belciten. Zeer zwaar geschut hebben zij daarvoor niet noodig.

Vaste landmerken moeten van de zeekaarten verdwijnen.

Is de Heer Smith van gevoelen dat schepen, die in gevecht zijn met schepen en landbatterijen, dezen laatsten veel afbreuk zullen doen?

Gaat het hijv. gemakkelijk in 't vuur van projectiel te verwisselen, al naar mate men op een pantser of op eene andere batterij vuren moet? Dit toch is noodig, want eene vergissing daarbij kan het effect van het schot onbeduidend maken.

Wel heeft de heer Smith gesproken van 't buitengaats optreden der marine, maar het schijnt dat hij dit met dezelfde schepen wil doen. Is dat werkelijk zijne bedoeling, en zoo ja, zijn die schepen daarvoor voldoende? Als men daarvoor de zware schepen neemt, die de zeegaten verdedigen, dan moeten die toch ook over de drempels, en de voordeelen aan die drempels toegekend vervallen dan. Neemt men er lichtere voor, dan is het de vraag of zij zwaar genoeg zijn. De Heer Jeekel wilde daarvoor:

3 à 4 zwaar gepantserde schepen,

6 à 8 staunches, en

4 aviso's.

Hij zeide: „Zonder actieve marine zal onze kust steeds gealar-meerd worden en ons leger zcér worden afgemat. Kan de marine „niet eenigszins tegen eene landing optreden, dan zal eene aan-„zienlijke legerafdeeling aan de kust worden vastgehouden.

De Heer De Bas wenschte daarvoor:

4 rammen (Koning der Nederlanden),

8 „ (Buffel),

10 eclaireurs,

op zee nog 16 kruisers.

Ik deel ook de meening, dat wij buitengaats ons moeten kunnen *vertoonen* en — zoo veel onze krachten toelaten — *doen gelden*.

Ook in 't noorder frontier zijn gecombineerde oefeningen van land- en zeemacht zeer noodzakelijk, wil men zeker zijn dat zij elkander zullen begrijpen en behoorlijk ondersteunen. Vooral zou het nut kunnen hebben, bij zulke oefeningen enige officieren der kust-artillerie op de schepen, eenige marine-officiëren aan wal in te deelen. Het detachceeren van zeeofficiëren bij de kust-

artillerie in vredestijd zou voor laatst bedoeld wapen veel nut kunnen afwerpen en bedoelde officieren in de gelegenheid stellen, grondig bekend te worden met de inrichting en de kracht der batterijen, die zij moeten ondersteunen. Menigen nuttigen wenk zouden zij den kust-artillerist kunnen geven. Wetenschappelijke bijeenkomsten van zee- en land-officieren in kustplaatsen zouden zóór véél nut kunnen afwerpen. — Spr. wil bij de Laan twee, en binnen den Zwemmer ééne drijvende batterij plaatsen. Zouden die batterijen niet groot gevaar loopen door *ons* geschut getroffen te worden? Zouden zij niet onze landbatterijen kunnen treffen? Dit is toch een nadeel van tegenoverliggende batterijen. Op het fort Buitensluis zijn daarom de vuurmonden zóó opgesteld, dat zij geen projectielen binnen Willemstad kunnen brengen. Zou 't niet beter zijn op die plaatsen zware slapende torpedo's te plaatsen, die den vijand wel den lust zullen benemen daar langs te loopen?

Zou het den vijand in zijne bewegingen niet zéér belemmeren, als wij eenige van zijne schepen in het Schulpengat, de Helsdeur, het vaarwater vóór Hellevoet of in 't Hellegat in den grond konden schieten of aanzienlijke averij bezorgen? Zoo ja, dan is concentratie van vuur noodzakelijk. Die samenwerking der land-artillerie kan naar mijne meening alleen verkregen worden door de vuurmonden *zooveel mogelijk bijeen* te plaatsen. Spr. wil ze *verspreid* opstellen. Bovendien is ons kader veel te zwak, om bij elken vuurmond, op zich zelven geplaatst, behoorlijk toezicht te houden en ons personeel is niet voldoende geoefend om zelfstandig zonder zulk toezicht te handelen. Ik ben daarom niet voor zoodanige opstelling, die in vele opzichten te kostbaar is (onderkomen, munitie-berging, communicatie, telegraph. verbinding, enz.) De Moncrief-affuiten acht ik *te* samengesteld. Een goed stelsel van afstand-meting is noodzakelijk, doch moet *oordeelkundig* worden gebruikt. De batterijen moeten er partij van trekken, niet er op steunen nog veel minder er van afhangen.

Tot nu toe is, zoo ver mij bekend is, nog geen gewag gemaakt van het gebruik van *duiven*. Bij de landmacht is men in 't buitenland ijverig in de weer om de duif af te richten voor het overbrengen van berichten. Aan de marine-mannen wensch ik te vragen

of voor de correspondentie tusschen de schepen, die op verkenning in zee gaan, niet met veel voordeel gebruik zou te maken zijn van medegenomen postduiven? In tijd van vrede zou men die duiven uitmuntend kunnen oefenen en zou o. a. de visschersvloot daarvan een ruim gebruik kunnen maken.

Op bladz. 13 wordt blijkbaar niet rekening gehouden met de omstandigheid dat de vijand alléén *over zee* ons kan aanvallen, en dus zijn geheele leger en zijn belegerings-park *over zee* moet aanvoeren. Toch is die toestand, waarbij van de marine de uiterste krachtsinspanning zal worden gevergd, doch waarbij zij ook door de gansche landmacht aanvankelijk kan worden gesteund, zeer goed denkbaar en had hij, naar mijne meening, ook besproken moeten worden, daar naar 't mij voorkomt dan eenige wijziging in de te nemen maatregelen noodig geoordeeld zouden zijn. Voor hen, die beweren dat zulk een geval hoogst zelden zal voorkomen, vestig ik de aandacht er op, dat alléén Duitschland ons te land en ter zee kan aanvallen, en dat België ons alléén te land kan beoorlogen, maar dat *alle andere* mogendheden *over zee moeten* komen, zoolang zij niet van een van die twee landen de vergunning erlangen hun grondgebied te passeeren. Tegen den wil van Pruisen kunnen wij aan de oostzijde niet worden aangevallen en van de zuidzijde, na het forceeren van den doortocht over Belgisch grondgebied — niet *onmogelijk* maar wel *ondenkbaar* — zal het steeds gevaarlijk zijn, met Duitschland op den rechter-vleugel en 't Belgische leger in Antwerpen op den linker ons land aan te tasten. Alzoo bestaat, wanneer wij aannemen dat wij met alle mogendheden op even vriendschappelijken voet staan, juist veruit de grootste kans, dat onze aanvaller over zee moet komen. Onze uitgebreide handels relatiën maken een conflict met iedere mogendheid mogelijk; onze rijke Indische bezittingen kunnen ons lichtelijk in onaangenaamheden wikkelen — 't zij door naijver, 't zij door handelsgeschillen, 't zij door onvoldoende zorg voor de veiligheid in den Archipel, 't zij door een andere meer gezochte reden — en de tegenpartij genoeg aanlokken om den oorlog te beginnen. Hoe het evenwel ook zij, of men het eens is met mij of niet, zeker is 't dat het geval niet ondenkbaar is en dat het dus verdient hier besproken te worden. Men zou

al een zeer gering denkbeeld moeten hebben van ons defensief vermogen op dit oogenblik, als men beweerde dat een landingsleger zonder slag of stoot zich van ons land zou kunnen meester maken; doch ik acht het even onmogelijk met zulk een leger alléén, dus zonder zwaar geschut met den aanleve van dien, ons land te bezetten. De vijand moet dus in de eerste plaats landen, daarna zich vastzetten voorwaarts van eene goede losplaats voor zijn zwaar materieel, dit materieel aan wal brengen en naar het deel der linie, waar hij wil doorbreken, voortrukken. Moet nu zulk een haven eerst met geweld genomen worden, dan kan dit veel tijdverlies veroorzaken; het zal dus de voorkeur verdienen, zoo het mogelijk is, een haven te kiezen die niet ver dedigd wordt en toch gunstig ligt voor het verder voorwaarts rukken. Zulk een haven nu is bij ons Vlissingen. Zonder slag of stoot kan de vijand een 10,000 man op Walcheren werpen, zij zullen daar in de eerste dagen wel kunnen leven; de legermacht langs het Sloe en het Veersche gat, voornamelijk tegenover den dam door het Sloe, opgesteld, zal Vlissingen tegen iederen aanval van de landzijde beschermen; eenige zware pantsers zullen den toegang uit zee voor ons afsluiten. De vijand kan dan reedeen geregelden transportdienst organiseeren en al zijn zwaar materieel te Vlissingen aan wal zetten vóór zijn landingsleger nog is overgebracht. Intusschen wordt ook dit leger ingescheept, schijnaanvallen ondernomen op de Hollandsche kust, ja misschien zelfs op den Dollard, en eindelijk overgebracht naar de Ooster- en de Wester-Schelde, de door onze marine onbezette zeegaten, om de Noord in zee bewaakt door een sterk gepantserd smaldeel en in de Keeten en 't Mastgat door een voldoende aantal lichtere schepen. 't Vuur van Neuzen en Ellewoutsdijk wordt tot zwijgen gebracht of die sterkten en passant genomen, en tegelijkertijd eene landing ondernomen op den geheelen oever van St. Anna-land (op Tholen) tot de Belgische grenzen, daar het natuurlijk niet mogelijk zou zijn den dam door het Krekerak met troepen uit Zuid-Beveland te forceeren. Aan wal gestapt maakt de vijand zich meester van de sperwerken — van tijdelijken aard, zoolang men er geen degelijk sperfort aanlegt — wat niet veel moeite zal kosten, ontsluit zich daardoor mede den weg en verzekert

zich het gebruik van den spoorweg, die hem in de gelegenheid stelt zijn geschut naar 't Hollandschdiep te voeren. Heeft het leger vasten voet aan wal, dan wordt onze legermacht teruggedrongen en bezet de vijand de zuidelijke boorden van de Grevelingen — door troepen op Schouwen en Duiveland — van de Krammer, het Volkerak en 't Hollandschdiep, voorzoover de positie Willemstad — waar binnen wij geen macht van eenige beteekenis kunnen opstellen en waaruit wij in geen geval kunnen uitvallen — dat niet belet, en wordt hier en daar zwaar geschut door hem geplant. Tegelijkertijd valt de zeemacht langs Brouwershaven, Zierikzee en Hellevoetsluis aan. Gelukt het onder deze omstandigheden tot het Hollandschdiep door te dringen, dan is onder den vereenden aanval van land- en zeemacht eene verdediging van dit — anders onoverkomelijke — water, niet meer zoo gemakkelijk en, naar 't mij voorkomt, onze toestand niet gunstig, maar. ik rekende alleen op de maatregelen door den heer Smith ter verdediging getroffen. Ik haast mij echter op te merken, dat ik *volstrekt niet* van gevoelen ben dat deze onder *zulke* omstandigheden niet *anders* zou handelen; integendeel ik ben daarvan overtuigd en 't is juist *dúárom*, dat ik er op wijs en het — 't zij met bescheidenheid opgemerkt — als eene zekere leemte beschouw in zijne voordracht, dat dit geval niet ter sprake werd gebracht. Naar 't mij voorkomt toch zal onder zulke omstandigheden wel degelijk gedacht moeten worden aan de verdediging der reede van Zierikzee, zal men minstens de gelegenheid moeten laten door de Zijpe, de Keeten en het Mastgat derwaarts en terug te kunnen stoomen, en zal men dus de versperring in de Zijpe *nitsluitend* uit torpedo's moeten samenstellen. Maar men zal ook een paar pantsers en eenige lichtere verdedigingsvaartuigen op de Wester-Schelde moeten stationeeren en versperringen bij Neuzen en Ellewoutsdijk moeten plaatsen, kunnende dan een gedeelte van ons leger op Zuid-Beveland post vatten. Op de reede en in de haven van Vlissingen kan de vijand dan niet meer zijne vloot ophoopen vóór dat de Wester-Schelde van onze scheepsmacht is gezuiverd, want onze drijvende torpedo's zouden hem dat spoedig doen inzien; vele gunstige omstandigheden gaan hierdoor voor hem verloren, veel tijd wordt daardoor voor ons gewonnen. Voor zulk een geval valt

de waarde van de positie Neuzen — Ellewoutsdijk niet te ontkennen, wat men er overigens tegen moge aanvoeren, ja het is zelfs niet onmogelijk dat men dan de ontmanteling van 't fort Bath en een gedeelte van Bergen-op-Zoom nog wel eens zal betreuren.

Op bladz. 40 wordt gezegd dat de schepen zich door den modder van het Pampus kunnen werken, als de wind niet te lang uit het *Oosten* waait. Is dit werkelijk zóó bedoeld? Ik meende dat de Oostenwind gunstiger was dan de Westenwind, daar de eerste het water op de kust van Holland, de laatste het op de kust van Friesland en Overijssel opstuwt. 't Kan evenwel zijn dat bij langdurigen Oostenwind de geheele Zuiderzee meer afloopt, maar dan is de vijand er ook niet door gediend; 't is daarom dat ik de vraag stel.

Op Bl. 50 wordt gesproken van schepen die 16 en 17 mijlen vaart hebben, *geheel en al* onbepantserd zijn en eene zware bewapening voeren. 't Is mogelijk dat hier bedoeld wordt de schepen met ongepantserde *batterij*, waarvan onlangs in de *Revue Maritime* melding werd gemaakt, die zéér zwaar zijn gepantserd op de waterlijn en alleen schijnen bestemd te zijn voor de dienst bij de eskaders. Ik zou gaarne van den heer Smith vernemen of dat vermoeden juist is, want is het niet juist, dan kan ik mij niet voorstellen hoe zulk een schip met eenigen kans een pantser-schip, hoe klein ook — pantserschepen die zee kunnen bouwen, zijn toch nooit zoo heel onbeduidend — op zee zou kunnen bevechten. De granaat toch van het laatste, al is die inferieur aan die van het eerste, zal altijd op veel grooter afstand het grootere en veel kwetsbaarder doel kunnen treffen en dan ook aanmerkelijk beschadigen. Ik was van meening dat zulke schepen een pantserschip niet behoefden te vreezen *omdat zij het zoo gemakkelijk konden ontloopen*, en niet omdat zij veel meer geschut en zwaarder geschut voeren.

Op bladz. 53 uit de heer Smith de meening dat Nederland wel een 10tal millioenen, ja zelfs meerdere 10tallen, aan zijne marine en het belang der defensie kan en mag besteden. Ik ben dit volkomen met hem eens. Toen de wet van 3 December 1874 door de wetgevende macht was aangenomen en daarbij 30,000,000 Hollandsche guldens werden beschikbaar gesteld, bekroop velen

de vrees — en uitte zich die vrees in woorden en geschriften — dat de Volksvertegenwoordiging nu geen cent zou over hebben voor de levende strijdkrachten. Velen achten de uitgaaf dier gelden, alléén en uitsluitend aan de doode weermiddelen, eene ramp nog grooter dan de werkeloosheid, waaraan de wet een einde scheen te zullen maken. Gedurende dat niets doen, voedde men toch de hoop, dat men eindelijk eens de handen aan het werk zou slaan, eindelijk eens het leger zou gaan verbeteren; thans vreesde men dat de belangen van het leger er zouden bij inschieten. Ik heb die vrees nooit gedeeld en deel die ook nog niet, en al was mijne vreugde bij de aannahme der vestingwet — die eigenlijk niet veel meer bepaalde dan dat zij verklaarde dat de Volksvertegenwoordiging wel 30 millioen overhad voor vestingwerken — niet onvermengd, ja heel gering, toch herleefde bij mij de hoop dat wij een beter tijdvak intraden, en ik twijfelde geen enkel oogenblik, of de Volksvertegenwoordiging zou niet minder goedgeefsich zijn als de verbeteringen voor de levende strijdmiddelen werden voorgedragen; nog veel minder twijfelde ik er echter aan of onze financieele toestand die meerdere uitgaven gedoogde. Het was, naar het mij voorkwam, niet meer dan natuurlijk dat de Vertegenwoordigers der natie niet ter halverwege zouden blijven staan; dat zij, eenmaal A gezegd hebbende — de *eerste* schrede is meestal de moeilijkste — met veel minder bezwaar B. zouden zeggen. Mijn vertrouwen op de Volksvertegenwoordiging werd nog wel niet bevestigd, maar er bestaat grond om aan te nemen dat het niet zal beschaamd worden, want..... op *financieele* bezwaren is nog geen verbetering afgestemd; hoogstens stuitten enkele voorstellen af op de onzekerheid die bestond omtrent de waarde der voorstellen. Mijn vertrouwen op den financieelen toestand is ten volle gerechtvaardigd door de omstandigheden, ja mijne verwachting werd verre overtroffen. Ieder onzer heeft het immers in de dagbladen kunnen lezen, dat in de jaren 1873, 1874 en 1875 alleen rechtstreeks voor den oorlog in Atjé werden uitgegeven *meer dan vijf en veertig millioen gulden*, en toch werd er *geen oogenblik* aan gedacht uit geldnood de uitvoering der vestingwet te schorsen, toch werd niet overgegaan tot het heffen van bijzondere belastingen, toch werd geen enkele leening gesloten. Bewijst dat niet ten volle dat ik

niet geheel en al de plank missloeg? Mag men nu niet met grond verwachten dat, waar zulke ontzettende sommen worden uitgegeven voor een veroverenden oorlog, waarbij toch wel geen milliarden zullen te halen zijn, óók aan den veel bescheidener eisch van hen, die onze *eigene* weermiddelen willen verbeteren, zal worden voldaan? Zal Nederland, dat geen kosten ontziet om eenen vrijen staat — die, niemand zal 't ontkennen, eene ernstige tuchtiging heeft verdiend — ten ouder te brengen, nu de omstandigheden tot de inbezitname schijnen te noodzaken de noodige gelden niet besteden, die dienen moeten om te voorkomen, dat het *zelf* ten onder wordt gebracht; om te voorkomen dat het, ten gevolge van de verwaarloozing der verdedigingsmiddelen, op schandelijke wijze de rol van overweldiger moet verwisselen met die van overweldigde? Heeft niet het Nederlandsche volk het recht te eischen, dat vóór alles zijne vrijheid en onafhankelijkheid wordt gewaarborgd?

Ik laat het antwoord op die vraag aan U en aan de verdere lezers van het verslag over, doch ik wil nog ten slotte de *nooit te veel te herhalen* woorden van een onzer verdienstelijkste leden in Uw geheugen terugroepen, namelijk die, gesproken door den heer Stieltjes in de zitting der Tweede Kamer van 16 December 1873, luidende aldus: „*Het niet verdedigen tegen Frankrijk en het overgaan aan die republiek heeft ons gekost, van het jaar 1794 tot aan de inlijving in 1810, ZONDER DE INDIRECTE SCHADE TE BEREKENEN OF HET VERLIES VAN ONZE KOLONIEN, maar ALLEEN wat zij aan GELD betaald hebben — door de 100 millioen, de kleeding van de Fransche troepen, de uitrusting van de eskaders ten gerieve van Napoleon naar Boulogne en andere indirecte uitgaven, — EENE SOM VAN 600 MILLIOEN GULDEN, of naar de tegenwoordige waarde van het geld, BIJNA HET DUBBELE. Wanneer men nu één jaar rente daarvan neemt, heeft men middelen, ruim voldoende om ons geheel verdedigingsstelsel goed in orde te brengen. Ik betaal dit jaar rente liever om den vijand uit het land te houden, dan dat ik het geheele kapitaal geef, om dan nog afhankelijk van vreemden te zijn, en ik herhaal dus wat ik vroeger zeide: „EEN GOED VERDEDIGINGSSTELSEL IS DE BESTE GELDBELEGGING.*”

Ik heb er niets meer bij te voegen dan alleen den wensch: dat deze woorden nog eens oplettend gelezen, nog eens nauw-

gezet overwogen mogen worden, en dat, zoo warme vaderlandsliefde en oprechte vrijheidszucht niet in staat mogen zijn de beurs te ontknopen, het *welbegrepen eigenbelang* dan ten minste dat heuchellijke werk moge volbrengen.

De heer DE BAS. Mijnheer de Voorzitter! In het blijspel, dat gewoonlijk in de eerste dagen van Januari hier ter stede wordt opgevoerd, houdt Thomas-Vaër ook een toespraak tot den „souffleur.” Zonder nu onzen geëerden Secretaris bij een souffleur te willen vergelijken, geloof ik, dat wij hem bij deze gelegenheid bijzonderen dank moeten betuigen voor den ijver, waarmede hij dit belangrijke en omvangrijke verslag in de wereld heeft gezonden. (*Bijval.*)

Bij onzen dank aan den geachten Secretaris voegt een woord van hulde aan den heer Smith, die, in zijn betoog dat de marine „actief” moet handelen, zelf zulk een goed voorbeeld van activiteit geeft. De heer Smith toch, alvorens zoo plotseling „de *Prinses Marie*” te bestijgen, heeft nog tijd weten te vinden, om zijne voordracht in de Vergadering te komen verdedigen.

Die voordracht is inderdaad eene bespreking overwaard, door de vele belangrijke bijzonderheden daarin voorkomende.

Wat mij in de rede van den heer Smith het meest toelacht, is zijn „entièreisme;” daar hij toch niet heeft geschroomd, om hetgeen hij voor onze defensie noodig oordeelt, in zijn geheel aan te vragen, zonder zich daarbij, meer dan noodig, door financiële bezwaren te laten weerhouden.

In dat „entièreisme” vind ik, zeer zelfzuchtig, voor mij een persoonlijke voldoening, in zoo verre ik ook eenmaal heb aangedrongen op het tot stand brengen eener meer tot actieve handelingen bekwaame marine, en men toenmaals dien eisch — hoewel aanzienlijk minder dan die, thans door den overste Smith gesteld — overdreven noemde.

Ik geloof niet, dat het op den weg van deze vergadering ligt in discussie te treden over vragen als: van het juiste aantal der benoodigde vaartuigen, het meest doelmatig kaliber der vuurmonden, diepgang van schepen, enz. Ik ten minste zou mij als leek niet gaarne dienaangaande met een marinc-officier in discussie wagen.

Meerendeels wenschte ik eenige algemeene inlichtingen aan den spreker te verzoeken.

Door den heer Smith is o. a. de wenschelijkheid betoogd om op nieuw een soort van „Comité-van-defensie” in het leven te roepen, waarin dan niet alleen marine-officiëren, maar ook een scheepsconstructeur zitting zou hebben. Velen zagen gaarne dergelijk Comité geboren worden, om, in overleg met, of onder samenwerking van de Inspecteurs bij leger en vloot, vast te stellen, wat noodig is voor het voeren van den oorlog en voor de landsverdediging.

Zulk een blijvend Comité ware vooral wenschelijk, met het oog op de veelvuldige wisselingen op parlementair gebied. Er ware dan een vast lichaam, uit geheel deskundigen samengesteld, dat steeds vooraf overwogen adviezen omtrent de quaestie der verdediging, de inrichting der levende strijdkrachten te land en ter zee, aangelegenheden van technischen aard, enz. zou kunnen geven, tevens een consequente uitvoering van éénmaal genomen besluiten met aandrang bevorderen.

Door den heer Smith is verder aangetoond, dat men bij de samenstelling van het leger en de marine op alle eventualiteiten moet voorbereid zijn. Onder die voorbereidselen zijn ook genoemd: versperringen. Dit leidt tot de vraag: of het in de bedoeling ligt van den heer Smith om de menigvuldige versperringen, die hij vooral op de toegangen tot het zuider-frontier verlangt, alleen wil verdedigen door enkele monitors, dan wel, of hij daartoe ook vaste werken aan den wal noodig acht? De eerste maatregel is wellicht onvoldoende. In het laatste geval daarentegen zullen de kosten der defensie aanmerkelijk stijgen; terwijl het bovendien eene bedenkelijke zijde heeft, het reeds zoo groot aantal sterkten in ons land nog te vermeerderen, en de troepen, tot bezetting noodig, aan het leger te onttrekken.

De overste Smith heeft ook gewezen op het gewicht van een blijvend bezit van Hellevoetsluis.

Uit de voordracht van den geschten spreker meen ik te hebben begrepen, dat hij ook de werf op Hellevoetsluis wil behouden. Doch ik dacht, dat het minder goed is, om werven te plaatsen op blootgestelde punten als Hellevoetsluis, evemin als bijv. magazijnen voor het leger op de grenzen te huis behooren. Ik had gemeend, dat bij ons thans aangenomen geconcentreerd vestingstelsel, het beter ware, de werven voor het noorderfrontier

in Amsterdam te vestigen, daarentegen die voor het Zuider-frontier b. v. naar Rotterdam of Fijenoord te verplaatsen. Daar heeft men voor zulk een maritiem etablissement ook meer hulpmiddelen, te meer bij den nieuwen aanleg van Fijenoord.

Volgens den heer Smith *moet* Hellevoetsluis voor ons behouden worden. Konden wij nu aanstands beschikken over de marine, die hij in het leven wil roepen, dan ware dit mogelijk. Zoolang wij echter in de tegenwoordige omstandigheden verkeerden, zal het wellicht moeilijk zijn Hellevoetsluis bij een overmachtigen aanval te behouden.

Maar ook zelfs met eene zoo sterke marine als door spreker werd genoemd, liet hij de mogelijkheid doorstralen dat Hellevoetsluis toch voor ons zou verloren kunnen gaan, als wanneer men het kanaal van Voorne onbruikbaar zou moeten maken. Wat hiervan zij, zoolang Hellevoetsluis maritieme etablissementen behoudt, zal het steeds blootstaan aan het gevaar van bombardement.

Ik wilde den heer Smith op voormelde gronden vragen: of hij er groot bezwaar in ziet, de werf van Hellevoetsluis naar Rotterdam of Fijenoord over te brengen? Ligt het bezwaar enkel in de kosten, of zijn daarvoor andere redenen? Betreft de moeilijkheid alleen de kosten tot overbrengen, dan vrage men, of deze niet ruim worden opgewogen door de kans van mindere verliezen in tijd van oorlog; terwijl als nu die kans zeer groot blijft, ongerekend het gevaar, dat bij vermeerstering van Hellevoet op het herstel van vaartuigen voor het zuidelijk-frontier niet meer kan worden gerekend.

Eene derde vraag is: of het niet aanbeveling zou verdienen, te kunnen beschikken over eenige lichte vaartuigen, b. v. van niet meer dan ± 20 à 25 cm. diepgang, alleen met een ram gewapend, doch zonder artillerie, om te dienen tot eene offensieve verdediging buitengaats van de zee-toegangen tot ons land?

Mogelijk heb ik den heer Smith verkeerd begrepen, maar het kwam mij voor, dat hij tot de verdediging van het noorder-frontier voornamelijk gebruik wil maken van zwaar gepantserde vaartuigen met grooten diepgang, die zelfs de drempels van onze vaarwaters niet zullen kunnen overschrijden?

Herinner ik 't mij goed, dan bestaat er bij onze marine reeds een kanonneerboot van zoodanige inrichting als door mij gevraagd, de zoogenaamde „bruggenrammer”.

Lettende op de nieuwere marine-literatuur, op het gevoelen van maritieme sommiteiten in Rusland, Frankrijk en elders, als vooral Touchard, Aube, Dislère en anderen, dan ziet men dat veelal door hen de ram wordt beschouwd als een der meest te duchten wapens. Evenals bij het wapen, waartoe ik de eer heb te behooren, de lans — welke ik trouwens voor onze cavalerie niet zou wenschen — wordt genoemd „*la reine des armes blanches*”, heet bij de Fransche deskundigen „*l'éperon, l'arme de l'avenir*”.

Wanneer ik mij een zeegevecht in nauwe vaarwaters durf scheitsen, door den aanvaller aangegaan met schepen van groot charter, dan dunkt mij het als cavalerist te vergeven, wanneer ik meen, dat een groote rol voor dergelijke lichte rammers is weggelegd. Is de strijd voldoende door het vuur van onze groote oorlogsvaartuigen en monitors voorbereid, dan zouden vervolgens die lichtere ramschepen kunnen overgaan, tot hetgeen ik een charge wil noemen. Theoretisch oordeelende, zullen zelfs zwaar gepantserde schepen bij ramstooten door schepen van lichter bouw, gevaarlijke kansen loopen. Nu zal men mij misschien tegenwerpen, dat deze voor die kleine schepen zelve even gevaarlijk kunnen worden, zoodat het geen zaak zou zijn zich tegen zulk eene zware tegenpartij te wagen; maar wanneer de ram goed is geconstrueerd, behoeft men niet voor afbreken daarvan te vreezen.

In het voorbijgaan een enkel woord omtrent het behoud of de opheffing van Terneuzen, naar aanleiding der bemerking dien-aangaande van den heer Hoozeboom.

Het lag zeker niet in de bedoeling van den heer Smith om ons, als ware Nederland een groote mogendheid, geheel in te richten op eene offensieve marine. In ons commercieel land ware het niet goed, het „militarisme” zoozeer voorop te stellen. Gelukkig is zelfs het woord „militarisme” vreemd aan onze neigingen en aan onzen landaard. Wil men invloed op het publiek uitoefenen tot verhooging van 's lands weerbaarheid, dan is het vooral noodig, dat wij, militairen, blijken geven, zelfs wanneer het geldt

overwegende vragen voor de verdediging des lands, niet te verlangen daaraan de belangen van handel en nijverheid willekeurig op te offeren, integendeel deze belangen behartigen en onpartijdig in het oog houden.

Daarom protesteer ik tegen hetgeen door den heer Hoogeboom omtrent Terneuzen is gezegd. Worden te Neuzen en te Ellewoutsdijk tot handhaving van onze neutraliteit, tot eigen verdediging of ten dienste van eene naburige bevriende mogendheid, krachtige kustbatterijen noodig geoordeeld, dan vreezen wij inderdaad, dat de diensten door dezen te bewijzen, te gering zijn om groote kosten te wettigen.

Wil men Terneuzen in den tegenwoordige toestand behouden als vesting, dan zal ze het forceeren van de Schelde niet kunnen beletten. Het protest tegen schending der neutraliteit moet niet midden in, maar aan de monding van de Schelde worden aangeteekend. Er zou te Neuzen alleen sprake kunnen zijn van eene locale verdediging. Doch alleen daarvoor die plaats onder de versterkte punten te willen behouden, ware geheel in strijd met het aangenomen stelsel van geconcentreerde verdediging.

Men vergeete vooral niet, dat Neuzen, te meer wanneer het kanaal naar Gent wordt verbeterd, een verzekerde handels-toekomst heeft, hetgeen ook in België zeer goed wordt ingezien. Dezer dagen bleek dit op nieuw bij de beraadslagingen van den Antwerpschen gemeenteraad. Dien handel wensche men vooral te behartigen en te bevorderen. Met het oog daarentegen op het betrekkelijk geringe nut van Neuzen als vesting, terwijl de Wet op de verboden kringen de uitbreiding van de stad en den aanleg van stapelplaatsen zou beletten, dring ik bescheidenlijk aan op de opheffing van die vesting.

Eindelijk zou ik, eveneens in het belang van den handel, een grooter aantal kruisers verlangen, dan de geëerde spreker der marine vooropstelde. De heer Smith wil alleen zooveel kruisers, als hij voldoende acht om in tijd van oorlog de macht des vijands te verdeelen. Hierin zie ik echter geene voldoende waarborg voor de bescherming van onzen handel, juist nu de kaapvaart is afgeschaft en door den kruiseroorlog vervangen.

Men bemerke bescheidenlijk, dat het bezit van een grooter aantal

kruisers eene groote mate van moreel vertrouwen aan onze commercieele natie zal geven; zij zal dan weten dat onze handelsbelangen, ook in andere werelddeelen behoorlijk kunnen worden verdedigd.

Het door den heer Smith voorgestelde aantal van vier kruisers is daarvoor ten eenemale onvoldoende. Zelfs in de bestemming, door dien heer aan de kruisers gegeven, ligt voor mij het bewijs, dat de overste Smith voor hen meer bedoelde *éclairer*-dienst buitengaats, dan wel de kruisvaart; hoewel wij, zoomin als elke andere zeevarende mogendheid, vreemd daaraan behooren te blijven. Daartoe zijn noodig een voldoende aantal zeer snelle stoomers.

Zeer gaarne wensch ik eenige terechtwijzingen van den overste Smith aangaande voormelde vraagpunten te mogen ontvangen.

De VOORZITTER: Ik heb den moed niet gehad, den heer De Bas in herinnering te brengen, dat hij een weinig van de orde is afgeweken. De vergadering hoort hem te gaarne, dan dat ik er toe kon besluiten, hem in de rede te vallen. Ik verzoek evenwel hun, die nog het woord mochten willen voeren, zich te bepalen tot het onderwerp aan de orde, daar anders de discussiën te lang zouden duren.

De heer JEEKEL. Mijnheer de Voorzitter, mijn late komst zal misschien aanleiding geven dat ik in herhaling vervallen en dat ik zaken behandel, die wellicht reeds besproken zijn. Ik heb evenwel een gegronde reden voor mijne late komst. De schuld ligt niet aan mij, maar wel aan de niet behoorlijke aansluiting der spoorwegen.

Doch om nu te komen tot het onderwerp heden avond aan de orde — evenmin als de eerste geëerde spreker was ik in de gelegenheid de belangrijke rede van den heer Smith te hooren.

Door de welwillendheid evenwel van den heer Secretaris kon ik van die rede kennis nemen, en ik acht mij verplicht daarvoor te meer mijnen dank te betuigen, omdat mijn leedwezen over het niet hooren der voordracht aangenaam veranderd werd in een gevoel van dankbaarheid bij de verrassing van elken ochtend een nieuw proefblad dier rede te mogen ontvangen. Hiervoor dus nogmaals mijn dank aan den geëerden Secretaris.

De heer Smith zeide o. a. dat het voor de zeeofficieren noodzakelijk is, dat zij ten volle bekend zijn met het terrein hunner

operatie. Wij hebben gezien dat de heer Smith die les niet meer noodig heeft; hij toch heeft bewezen ten volle berekend te zijn voor zijn taak.

Dit woord van hulde zou op zich zelf echter niet veel betekenen; ik wil daarom toonen dat ik met veel belangstelling de rede van den heer Smith heb gelezen, en wel door het onderwerpen van eenige kanteekeningen aan het oordeel van deze geëerde vergadering.

De heer Smith heeft getracht een helder licht te doen opgaan omtrent hetgeen noodig is voor onze marine, en werkelijk moeten wij hem dankbaar zijn voor het vele belangrijke door hem geleverd. Evenwel geloof ik, dat allen met mij niet alles zullen beamen wat door den geachten spreker is gezegd.

Twee voorname punten toch zijn door hem niet genoeg in het oog gehouden, en deze punten zijn: 1°. de financiën; en 2°. de personeele krachten.

Wat het eerste punt betreft, zoo heeft de geachte spreker een zeker aantal schepen opgenoemd, met dikke pantsering, en met aansluiting van de noodige afmeting en van het aantal en de soort van vuurmonden, naar aanleiding der aanvalsmiddelen, die tegen ons gebezigd kunnen worden.

Wanneer ik echter de werken inzie, die hier naast mij liggen en vermoedelijk door den spreker als bronnen (1) zijn gebruikt, dan meen ik dat de heer Smith bij zijne raadpleging van vreemde gegevens een voornamen factor vergeten heeft. Zoo hij toch kennis zou willen nemen van het onlangs verschenen *Mémoriaal van de marine* van den hoofdingenieur Dr. J. Tiedeman, dan zou hij zien, dat zijne opgaven niet geheel juist zijn.

Zoo zijn er in plaats van het gering aantal schepen, dat onze wateren bij Hellevoet kan binnenloopen, wel 5 Engelsche en 8 Fransche oorlogschepen, die daartoe geschikt zijn, en daaronder enkele van zeer zware aanvalsmiddelen voorzien.

Ook zegt de heer Smith, dat Engeland slechts 4 en Frankrijk

(1) De heer S. antwoordde later wel, dat het boek van John C. Paget in 1876 gedrukt was; doch dit verandert niets aan mijne voorstelling van zaken, want dat werk bevat overdrukken uit het St. James-magazine, welke geruimen tijd geleden zijn verscheuen.

maar 1 gepantserd schip heeft, die met hoog water het Hellegat kunnen doorstoomen. Maar Engeland en Frankrijk hebben ieder wel 12 schepen, die ons daàr kunnen aanvallen.

Ook de opgaven omtrent het Bokkegat zijn minder juist.

Ik voeg er evenwel dadelijk bij, dat die verschillen niet veel ter zake afdoen. Ik heb er alleen mede willen constateeren, dat het verkeerd zou zijn het aantal schepen, dat wij noodig zouden hebben, af te leiden uit het aantal der aanvalsmiddelen van onze mogelijke vijanden, en dus de afleiding van de grootte onzer maritieme strijdkrachten door den heer Smith op min juiste gegevens rust.

Willen wij echter daarnaar onzer berekeningen maken, dan moesten wij, geloof ik, maar eindigen met het bouwen van schepen.

Neen, onze kracht ligt niet in een groot aantal schepen, maar wel in onze vaarwaters, en dit vooral daarom, omdat wij vermoedelijk bij een oorlog toch nooit alleen zullen staan.

De aanval op onze zuidelijke zeegaten, hoe oordeelkundig ook uiteengezet, heeft, naar mijn oordeel, weinig kans om ooit te worden toegepast. Ik begrijp bovendien ook niet, hoe ooit een aanval zal kunnen geschieden in onze zuidelijke wateren met het doel, om van daaruit ons land te veroveren.

Ons réduit toch, waarmede wij staan of vallen, is Amsterdam, en nu kan ik mij niet begrijpen, hoe een vijand er immer toe zal komen om eerst Voorne te willen nemen, dan de Maas over te steken en zoo vóór Amsterdam te komen.

De weg daartoe is hem thans veel gemakkelijker gemaakt.

Overmorgen zullen wij een vreugdevuur ontsteken; voor den handel zal een nieuwe weg geopend worden; maar het is ook mogelijk dat dan tevens een slagader zal geopend worden van ons volksbestaan, want nog niets is gereed om de toegangen te verdedigen tot de nieuwe waterwegen bij Rotterdam en bij Amsterdam.

Er zijn klachten over aangeheven, dat Amsterdam nog niet gezorgd heeft voor dokken, voor los- en ligplaatsen, maar men heeft veel meer reden zich er over te beklagen, dat de Regeering niet gezorgd heeft in tijds de noodige verdedigingsmiddelen gereed te hebben, om den vijand het komen in het hart van ons land te betwisten.

Een vijand, die zich de moeilijke scheepvaart in onze zuidelijke vaarwaters, waarvan de verdediging gemakkelijk is, wil besparen, zal zeker geen half werk doen en zeker niet trachten zich eerst op Voorne te nestelen.

Het aantal schepen, door den heer Smith voor de verdediging aangegeven, acht ik ook *veel te groot*.

De vraag is niet, of het wenschelijk is dat wij een groot aantal schepen hebben? Wordt die vraag gesteld, dan zou ik wel willen zeggen, dat ik zou wenschen een vloot te bezitten zoo groot als die van de geheele wereld te zamen, met den bezem in de mast en steeds in staat de Engelschen de les te lezen. Maar dit is de vraag niet. Wij hebben ons alleen af te vragen: wat is noodig?

Ik geloof dat eene vloot, zooals de Regeering die voorstelt, voldoende is.

Het zij mij vergund hierbij ter loops te doen opmerken, dat ik met den heer Smith in gevoelen verschil omtrent de publiciteit in marine-zaken.

Ik beweer, dat er juist bij de marine veel publiciteit bestaat. Men zie slechts het Tijdschrift voor het zeewezen; men zie het verslag der Commissie, in 1852 uitgebracht, waarbij Prins Hendrik aan het hoofd stond. Men lette ook op het voorstel van den heer Smith van den Broecke; op het dikke boek nopens de enquête; op het voorstel van den heer Huijssen van Kattendijke, de memorie bij de vestingwet van de heeren Van Mulken en Brocx; de stukken daarover van de heeren Van de Putte en Weitzel. Waarlijk als men dit alles ziet, als men de uitvoerige memoriën van toelichting en van antwoord nagant, dan kan men niet zeggen, dat bij ons geheimhouding bestaat.

Voegt men daar nu nog bij de groote lijst van zaken, die jaarlijks bij de begrooting wordt overgelegd, omtrent het aantal kanonnen, de bewapening van ieder schip, dan moet ik inderdaad protesteeren tegen de beschuldiging van geheimhouding. Is er nog iets geheim, dan ligt dit meer aan de personen, die de zaken niet behoorlijk onderzoeken.

Dit echter daargelaten, blijf ik bij mijn gevoelen, dat wij ons, wat ons materieel en het geschut betreft, niet steeds kunnen of

moeten regelen naar hetgeen in het buitenland bestaat. Ieder oogenblik toch wisselt dit af. Eerst als de deugdelijkheid bij anderen is gebleken, kunnen wij tot aanschaffing daarvan overgaan.

Toen ik de marine verliet, hadden wij nog het kanon van 12 ton en dat van 18 ton; dat was nog iets buitengewoons. Nu is Frankrijk in het bezit van het kanon van 42 cM. en Engeland van 30 cM. als gewoon aanvalsmiddel op hun gepantserde schepen.

Onlangs vervaardigde men het kanon van 80 ton met projectielen van 662 kilos; toen kwam het kanon van 41 cM.; nu heeft men het reeds van 43 cM., dat een projectiel werpt van 818 kilogram op een afstand van 900 meters, in staat eene pantsersing van 25 cM te doorboren.

Ik heb deze cijfers alleen genoemd, om te doen zien hoe in een korten tijd de aanvalsmiddelen veranderen.

Vroeger, ik beken dit gaarne, heb ik hier de Minister van Marine wel eens beschuldigd van stelselloosheid. Na de onderzinking in de laatste jaren verkregen, moet ik inderdaad zeggen, dat het aannemen van een *vast stelsel* voor de marine eene onmogelijkheid is.

Nu heeft de heer De Bas gezegd, dat wij hier niets te maken hadden met kaliber, diepgang enz. Ik ben van een tegenovergesteld gevoelen. De verdedigings- en aanvalsmiddelen zijn toch tegenwoordig zoo duur, dat wij daarmee wel degelijk rekening moeten houden.

Ik heb steeds het beginsel voorgestaan, dat elke som, voor 's lands verdediging uitgegeven, niet is eene opoffering; het tegendeel is waar. Het moet voor eene natie zoet zijn geld op te brengen voor hare verdediging, mits — en hierop komt het aan — zij wete, dat zij dan ook goed verdedigd zal kunnen worden.

Nu is door den heer Smith eene marine voorgesteld, waarvan ik de kosten eenigszins heb nagegaan. En nu meen ik niet ver van de waarheid te zijn, wanneer ik de kosten voor de twee ronde drijvende batterijen, de Popofka's, stel op 5 millioen; twee zware ramschepen 6 millioen; 15 monitors, berekend op eene matige som van 8 ton ieder, 12 millioen; 17 staunches, tegen / 160,000 per stuk 2.7 millioen; 22 spar-torpedo's (en er zullen

wel meer moeten zijn) 1.1 miljoen à f 50,000 per stuk; 4 kruisers, te zamen 8 miljoen; 17 licht gepantserde schepen tegen f 260,000 per stuk 4.4 miljoen; zoo kom ik tot een totaal cijfer van circa 40 miljoen.

Nu is dit een betrekkelijk gering cijfer, wanneer wij daardoor in korten tijd in al de behoeften onzer maritieme verdediging zouden kunnen voorzien; doch als ik den tijd voor aanbouw van al dat materieel stel op vijf jaren, en dit is waarlijk niet te lang, dan zullen wij nog een geruimen tijd onverdedigd blijven.

Neem ik nu die vijf jaren tot grondslag, dan zal jaarlijks 8 miljoen moeten worden uitgegeven. Doch dit is nog niet alles.

Voor die grootere vloot zal het aantal zeeofficieren $\frac{1}{3}$ meer moeten zijn dan thans; de non-activiteits-tractementen zullen met f 230,000 moeten worden verhoogd. Een getal van 1200 miliciens zal een jaar langer in dienst moeten blijven; dit kost ook f 235,000; voorts zullen wij noodig hebben 2300 mariniers, hetgeen ook eene uitgave maakt van 8 ton; eindelijk zullen wij meer kruisers, monitors en ramschepen in dienst moeten houden. Dit nu op $2\frac{1}{2}$ ton gerekend, zoo kom ik tot een cijfer van f 1,235,000, dat jaarlijks aan meer personeel zal moeten worden uitgegeven.

Het budget van marine bedraagt thans 14 miljoen, en vele stemmen, zooals met de gewone deftigheid in de memorie van antwoord wordt gezegd, hebben zich verheven tegen de zware kosten zooals de geijkte term immer luidt.

Nu wil ik alleen maar dit zeggen, dat, hoewel de begrooting nu reeds bedraagt 14 miljoen, toch nog het programma van den Minister niet wordt uitgevoerd, want hij neemt maar eenvoudig een geheel ramschip uit de begrooting, en niettemin is zij nog hooger dan in het vorige jaar.

Wel zegt de Minister ter verdediging daarvan, dat zich stemmen doen hooren voor de ontpansering, maar ik moet zeggen, dat ik daarvan nog weinig heb gezien.

Stel ik nu 14 miljoen voor de gewone begrooting, $1\frac{1}{4}$ miljoen voor meerdere kosten van personeel en 8 miljoen voor extra-uitgaven, dan krijg ik, gedurende de eerste vijf jaren, eene marine-be-

grooting van 23 millioen en, na afloop van den buitengewonen aanbouw, zeker nog voor- vast eene begrooting van 19 millioen.

Maar nu vraag ik of er iemand in deze vergadering is, die gelooft dat wij ooit, in deze omstandigheden, tot zulk een budget zullen komen, tenzij men eene afzonderlijke begrooting make voor den aanbouw van nieuw materieel, waardoor men zou kunnen zien, wat voor buitengewone uitgaven moet worden uitgegeven.

Ik wensch hier nog bij te voegen, dat de uitgaven voor marine elk jaar aanzienlijk zijn toegenomen.

In 1852 was de marine-begrooting nog $5\frac{1}{2}$ millioen, in 1870 was zij gestegen tot 10 millioen, en nu wordt zij voorgedragen op 14 millioen.

En nu verlieze men bij die aanzienlijke toeneming der uitgaven niet uit het oog, dat de rijke bron, waaruit wij tot dusver al de groote uitgaven konden bestrijden, steeds minder en minder begint te druppelen.

In 1852 waren de uitgaven voor Indië nog 69 millioen; thans is de begrooting gestegen tot 140 millioen. De batige saldo's zijn ingekrompen, en als wij nu nog eenige jaren voortgaan met oorlogvoeren in Indië en wij nog eenigen tijd 15 millioen per jaar voor Atchin zullen moeten uitgeven, dan zal de tijd spoedig aanbreken, waarop wij zullen moeten omzien naar middelen om onze inkomsten aanzienlijk te vermeerderen.

Ik heb dit alleen slechts willen aanvoeren ter rechtvaardiging mijner conclusie, dat ik den eisch van den heer Smith veel te hoog vind.

Nu heeft de heer Smith onder zijne nieuwe schepen ook opgegeven het maken van twee Popofka's. Ik moet bekennen niet recht te begrijpen, hoe hij op dat denkbeeld is gekomen. Het betreft hier toch schepen, waarover de opinies nog zeer verdeeld zijn.

De Novogorod, het eerste schip van dien aard, heeft 30 meters middellijn en is gebouwd op de monding van den Dnieper. Het denkbeeld, dat bij den admiraal Popof hierbij op den voorgrond stond, was het hebben van eene zware pantsering en het verkrijgen van een zeker schot, bij weinigen diepgang.

Die eerste Popofka schijnt echter niet zoo geheel bevredigende resultaten te hebben opgeleverd, want het tweede schip is 8 el langer.

Maar nu zal het toch wel niet noodig zijn aan te toonen, dat een schip met een bodemvlakte van circa 40 meters, geen schip is om op onze vaarwaters te gebruiken.

Men verlieze toch niet uit het oog, dat wanneer de Zuiderzee eenmaal zal zijn afgesloten, onze schepen alle door het Noord-hollandsch-kanaal zullen kunnen komen naar Amsterdam, en wij geen enkel dok bezitten om de licht kwetsbare schroeven na te kunnen zien, waaruit reeds van zelf blijkt, dat de Popofka's onge-schikt zijn ter onzer verdediging.

Thans kom ik tot een veel grooter vraagstuk. Aangenomen eens, dat wij al het materieel zullen hebben, door den heer Smith-gewild, waar zullen wij dan de menschen vandaan krijgen, om al die schepen te bemannen? Wij zullen dan een personeel zeker van 7,400 man noodig hebben alleen ter bewaring der schepen, die de geachte spreker noodig acht om onze zeegaten te verdedigen.

De heer Smith spreekt ook van torpedo's en versperringen. Maar daarvoor zijn ook manschappen noodig. Er moet ook zijn eene reserve; de wachtschepen moeten ook bezet zijn, en als ik dit nu bijeen reken, dan kom ik tot een cijfer van zeker 8,400 man.

Nu zijn op dit oogenblik op het Oostindisch eskader 2800 man en op het Westindisch 200, dus te zamen 3000. De Minister van Marine heeft gezegd, dat wij moeten zorgen in Indië te hebben 3 ramschepen, waardoor ook weder het personeel moet worden vergroot.

Neem ik dit alles te zamen, dan kom ik tot de conclusie dat wij op dit oogenblik in dienst hebben 5,800 man. Deze heeten nu in de begroting allen *koppen*, maar ik vraag hoeveel *kopjes* daar niet onder zijn? Zoo heeft men 500 jongens op de opleiding-schepen; 100 op de instructie-vaartuigen, en zoo vallen er van die koppen nog velen af.

Wanneer wij nu van die 5,800 man aan Oost- en West-Indië geven 3000, dan blijven er over 2700 man. Maar daarvan moeten weder 700 man af voor de twee rammen en 1 kruiser meer, de tegenwoordige stoomschepen 1° klasse als kruisers aannemende in Indië, blijft dus 2000 man; trek ik hiervan nu 700 af aan

kopjes, zieken en andere niet strijdbare manschappen, dan houd ik 1300 over.

Hier nu komen bij 700 mariniers aan wal en vier lichtingen zeemiliciens, die ik stel op 1800 man, dus bij elkaer 3800 man, of om een rond cijfer te nemen 4000 man.

Vooronderstel dat men de lichtingen der zeemilitie verhoogde en dus dat cijfer nog met 2000 vermeerderde.

Nu zegt de heer Smith: ik acht voor de marine zóóveel schepen noodig, en als er dan meer personeel moet zijn, dan moet het er ook komen. Maar ik geloof, dat de eisch door hem gesteld, werkelijk ook gaat boven onze personeele krachten. En daarom acht ik het ook wenschelijk luide te doen klinken, dat wij niet noodig hebben zulk eene groote vloot als door hem is gewild. Wij kunnen het wel met minder af; wij mogen de financieele en personeele krachten der natie niet te hoog schatten.

De heer Smith zal natuurlijk vragen: hoe groot wilt gij dan wel de marine hebben?

Ik zal hierop zoo dadelijk antwoorden, doch wil vooraf een woord zeggen over de postduiven van den heer Hoogeboom. Ik geloof niet, dat wij die noodig zullen hebben, want als wij goede signalen bezitten, dan zal de marine wel in communicatie met den wal weten te blijven. Men zou ze alleen noodig kunnen hebben in geval van mist en rook. Ik laat evenwel die postduiven, waarover de heer De Bas in *Eigen haard* zulk eene schoone bijdrage heeft geschreven, verder rusten en kom tot de vraag, die de heer Smith mij waarschijnlijk zal stellen; hoeveel schepen acht gij dan noodig?

En dan antwoord ik, dat ik ter onzer verdediging voldoende acht: 4 ramschepen, 14 monitors, waarvan 3 in reserve, 24 staunches, voorts een zeker aantal torpedo-schepen, met 3 à 4 zware gepantserde schepen, om op onze kusten actief op te treden. Met dit getal geloof ik, dat wij de toegangen tot onze zeegaten wel kunnen verdedigen. (*)

(*) Ik vermeen hiermede de beschuldiging te outgaan, die de heer Smith mij later naar het hoofd wierp, van niets te willen doen, en alles bij het oude te willen laten.

Hierbij houd ik ook in 't oog, dat wij ook rekening moeten houden met onze financiële krachten.

Over de touwversperringen zal ik thans niet spreken; alleen wil ik zeggen, dat ik over de doelmatigheid daarvan verschil met den heer Smith.

En wat de zinkschepen betreft, die naar mijne bescheidene meening de eenige zekere afsluitingsmiddelen in onze vaarwaters zijn en waarover door den eersten spreker van hedenavond gesproken is, zoo verlieze men niet uit het oog, dat deze niet in één oogenblik gereed zijn te maken. Het ware daarom wenschelijk, dat bij het Departement van Marine steeds een lijst werd bijgehouden van de daarvoor bij de koopvaardij geschikte schepen, en tevens dat deze, in tijd van oorlog, konden worden onteigend, waartoe natuurlijk een wet moest afgekondigd worden. Voorts is het wenschelijk, dat er op de marine-werven voor dat doel steeds de noodige kranen en zinkwerktuigen aanwezig zijn, benevens pompwerktuigen om ze later te lichten of verplaatsen.

Nog een woord tot den heer de Bas, die gesproken heeft over het gebruik maken van lichte rammen.

Hieromtrent wil ik doen opmerken, dat men niet vergeten moet, dat het effect der rammen ook ligt in de groote massa.

Nu hoop ik, dat bij het uitbreken van den oorlog de spartorpedo's er mogen zijn, waarop de heer Smith rekent; maar men verlieze daarbij deze kleinigheid niet uit het oog, dat de vijand ook met zijne spartorpedo's bij ons kan komen.

Kleine rammen nu op zee acht ik ongeschikt; de vijand toch zal ook niet stil blijven zitten.

En wat nu de werven betreft, ik geloof dat men ook daarmede weder een groote fout begaat. Men had de rijkswerf te Rotterdam nimmer moeten wegnemen, en de Staat heeft nu weder eene geschikte gelegenheid laten voorbijgaan om daarin te voorzien. Men had zich bij den aanleg der spoorwegen op Fijenoord den noodigen grond voor een werf moeten voorbehouden.

Een rijkswerf moet in het centrum der bevolking gelegen zijn. Men moet juist in tijd van oorlog dadelijk al de noodige middelen bij de hand kunnen hebben. En dit nu vindt men niet in Hellevoetsluis, maar wel in Rotterdam en Amsterdam.

De heer DE CASEMBROOT. Ik vraag der vergadering verschooning, dat ik voor de tweede maal het woord heb gevraagd; ik wensch echter nog een enkel woord te zeggen ter voorkoming van eene min juiste opvatting mijner rede.

De heer Smith heeft gewezen op verschillende Staten, waar de militaire geest des volks meer ontwikkeld zou zijn dan bij ons. Maar hierover heb ik niet gesproken; ik beweerde alleen dat onbekendheid met de behoefte der verdediging in het buitenland niet minder bestaat dan bij ons, en ik durf volhouden, dat die bekendheid daar even onvoldoende is als hier.

Wat de zinkschepen betreft, zoo beweerde de heer Smith, dat zij veel kostbaarder zouden zijn dan het bouwen van monitors. Hoezeer ik zulks zeer betwijfel, is het verschil der kosten op dit oogenblik moeilijk uit te maken.

En wat het spoorloos verdwijnen er van betreft, doordien de vijand ze spoedig onschadelijk zou maken, ik geloof toch, dat men die schepen niet anders zal leggen dan dat de vijand, om ze te kunnen vernietigen, onder het vuur der batterijen of schepen zou moeten passeeren. Dus om deze reden zal men het gebruik maken van zinkschepen niet behoeven na te laten.

Wat betreft het meerder aantal staunches door mij verlangd, ik heb die niet gewild ter vervanging der groote schepen, die voor de offensieve verdediging in het noorderfrontier noodig zijn, maar wel om ze te hebben in de plaats der monitors, die de heer Smith in de Zeeuwsche-stroomen wil plaatsen.

En wat nu ten slotte aangaat, dat ik zou gezegd hebben, dat welvaart in Indië vermindert, dit heb ik in geenen deele willen zeggen, maar wel dit, dat onze financieele overvloed vermindert en dat de tijd stellig niet ver meer af is, dat wij weder het beginsel van bezuiniging zullen moeten toepassen.

De heer SMITH. Mijne Heeren. De heer Hoogenboom heeft gewezen op het belang van Duiveland en Schouwen. Deze stelling is zeker van groot gewicht; maar ik zie niet in, dat zij zulk een absoluut gewicht in de schaal kan leggen; dat zij ons het behoud van Overflakkee kan waarborgen.

Bovendien, wij kunnen toch niet alles verdedigen. Wij moeten ons bepalen tot eene geconcentreerde, doch krachtige verdediging. Dit is zeker beter dan onze defensieve kracht te zeer uit te breiden.

Ik wensch mij daarom te bepalen tot eene goede verdediging van Overflakkee en het plaatsen op de Grevelingen en de Krammer van een voldoende aantal monitors met de tegenwoordige versperringen.

Buitendien, de vijand die Noord-Brabant wil intrekken, moet altijd weer komen voor onze zuidelijke linie. En wordt nu die zuidelijke linie behoorlijk verdedigd, dan zullen wij lang in staat zijn den vijand het binnentrekken van ons land te betwisten.

Wat Vlissingen betreft, ik heb daaraan even goed gedacht als aan Zierikzee. Ik weet zeer goed, dat de vijand zal trachten een haven meester te worden en ik geloof, dat hij dan nog de voorkeur zal geven aan Zierikzee boven Vlissingen. Maar wanneer hij eenmaal in het bezit is van Vlissingen, dan blijft nog steeds de groote vraag, op welke wijze hij door het Zijl zal komen en hoe hij op onze kusten zal landen?

En of de vijand Vlissingen heeft, of wel rechtstreeks van Engeland komt, dit maakt weinig verschil. Hij moet toch altijd weder door het Zijl of het Bokkegat, en daarom is het noodig, dat dit vaarwater goed wordt verdedigd.

Verder zeide de heer Hoogenboom, dat het nuttig zou zijn er voor te zorgen, dat onze schepen tijdig op de Zeeuwsche stroommen kunnen verschijnen. Dit is evenwel onnoodig, wanneer de versperringen gelegd worden op de wijze, zoo als ik wensch, want dan zal er altijd genoeg opening zijn voor onze schepen om, wanneer dit noodig is, er door te stoomen.

Wat het verschil van geslacht betreft tusschen de forten Numansdorp en Willemsdorp, met de forten de Ruyter en Frederik, ik hecht aan de positie van Numansdorp en Willemsdorp oneindig minder waarde dan aan die van de forten de Ruyter en Frederik. Ik beschouw eerstgenoemde stelling als eene zeer bijkomende zaak.

Hellevoetsluis is ons voornaamste punt van verdediging; wij moeten zorgen den vijand daarbuiten te houden, en daarom zijn noodig de schepen, die ik voor behoud van die stelling vraag.

De heer Jeekel heeft ook een zeker getal schepen genoemd, waarmede het mogelijk zou zijn den vijand uit het Bokkegat te houden; ik geloof echter, dat het hem met dat getal niet zou gelukken, maar wel met die schepen, welke door mij zijn aangegeven.

De heer Hoogenboom heeft ook een bepaald antwoord verlangd op de vraag: welke bestemming ik wilde geven aan de groote ramschepen door mij bedoeld? Mijn antwoord is, dat ik deze schepen zoodanig wensch, dat zij, zoodra de gelegenheid zich daartoe aanbiedt, in de Noordzee handelend kunnen optreden.

Dit zal nu wel voor ons moeielijk zijn, want wanneer wij door eene machtige zeemogendheid worden aangevallen, dan is het zeker voor ons eene gewaagde onderneming den vijand te staan.

Doch men moet hierop ook niet te veel drukken. Onze schepen moeten strekken in de *eerste* plaats om te verdedigen; ten *tweede* om de vijandelijke macht te verdeelen; ten *derde* om, wanneer de gelegenheid zich daartoe aanbiedt, actief in de Noordzee op te treden.

Wat het plaatsen der stukken à la Moncriëff betreft, het is waar, men zou ze op groote affuiten moeten plaatsen en de kosten er van zullen belangrijk zijn. Doch ook dit is weder eene quaestie van geld en, gelijk ik reeds gezegd heb, de finaucieele zijde moet hier niet het zwaarst wegen.

De kosten moeten in de laatste plaats komen. De vraag is, of het goed is, en dan is het eene vaste waarheid, dat het voor de positie Kijkduin en den Helder van groot belang is, de stukken op grooten afstand op te stellen, waardoor het den vijand moeilijker zal vallen de batterijen te treffen. Het is daarom wenschelijk, dat de stukken daar à la Moncriëff, dat is ver uit elkaar, worden geplaatst.

Wat het gebruik van postduiven op de éclaireurs betreft, ik geloof dat men van die éclaireurs te groote verwachtingen koestert. Zij moeten toch in hoofdzak alleen dienen om de vijandelijke macht te verdeelen; de vijand moet weten dat wij ze hebben, en wel daarom, omdat wij hem daardoor als 't ware doen weten: gij moet waakzaam zijn, want anders zullen wij met onze groote

schepen uwen koopvaarders veel kwaad doen. Daardoor wordt de vijand genoodzaakt zijne macht te verdeelen ter bescherming zijner handelsvloot. Doch wij moeten er niet aan denken in de Noordzee handelend op te treden om den vijand daar afbreuk te doen.

Op dit oogenblik bezit vooral Engeland een groot aantal zeer snel loopende vaartuigen met een 16 mijls vaart. Doch hiernaar kunnen wij ons niet regelen, want met de éclaireurs verkeerren wij in hetzelfde geval als met de pantserschepen: het getal is altijd in ons nadeel.

Onze grootste zorg moet daarom zijn de schepen zooveel mogelijk binnengaats te houden, daar het groot aantal der vijandelijke schepen ze anders spoedig zou vernietigen.

Ik herhaal dus: onze éclaireurs moeten alleen dienen om de vijandelijke macht te verdeelen; om onze zeemilitie te oefenen, en om in tijd van vrede onze vlag hier en daar te vertoonen.

De heer Hoogenboom heeft ook gevraagd welke mijne bedoeling was met de ongepantserde schepen, of ik ze slechts gedeeltelijk gepantserd, of geheel ongepantserd wilde hebben.

Mijn antwoord is, dat ik die 4 schepen geheel ongepantserd wil hebben, gelijk ook de vreemde natiën die bouwen. Die schepen moeten hebben een groote vaart; zij moeten dienst doen als een soort van bangmakers, als machtverdeelers. Zij moeten even spoedig verdwijnen als verschijnen.

Verder vroeg de heer Hoogenboom of ik mij niet had vergist met den waterstand op de Zuiderzee. Hierop antwoord ik, dat de Westenwind het water brengt in de Zuiderzee en dat de Oostenwind het water ernaft haalt. Bij Westenwind kunnen schepen met 37 dM. diepgang over het Pampus gaan; bij Oostenwind niet; dan is de ondiepste plaats 27 cM.

Ik meen hiermede de opmerkingen van den heer Hoogenboom te hebben beantwoord.

Ik kom nu tot den heer De Bas. Die spreker vroeg, of het in mijne bedoeling lag fortificatiën aan te leggen ter bescherming der versperringen.

Werkelijk is dit mijne bedoeling niet. Dit toch zou de kosten

der versperringen al te hoog maken. Mijn idee met de versperringen is alleen dit, dat wij daardoor den vijand bemoeielijken binnen onze vaarwaters te komen.

Ik hecht dan ook geene bijzondere waarde aan de versperringen; ik wil ze alleen, om de kans te hebben het vijandelijk schip onklaar te maken, waardoor het in zijne verrichtingen wordt bemoeielijkt.

Wat de verplaatsing der werf van Hellevoetsluis naar Rotterdam betreft, — ware de werf te Rotterdam niet weggeruimd, dan zou ik ook zeggen, dat zij, als constructiewerf, dáár zeer goed op haar plaats zou zijn. Doch op dit oogenblik is eene verplaatsing minder noodig, daar wij op de werf te Fijenoord goede schepen kunnen laten bouwen ter verdediging van ons zuiderfrontier.

Bovendien is het zeker noodig, dat wij werven hebben bij de uitgangen onzer vaarwaters, zoowel voor het uitrusten der schepen als voor het dokken.

Het hebben van een werf meer binnen 's lands zou zeker ontzaggelijk meer kosten dan de pantserschepen, die ik voor de verdediging van het zuidelijkfrontier vraag.

Wat de opmerking van den heer De Bas betreft, dat onze eigene schepen niet altijd over den drempel onzer zeegaten zullen kunnen gaan, wensch ik er op te wijzen dat een schip van 70 à 75 dM. diepgang, wanneer het water gerezen is, over den drempel van het Schulpengat kan gaan om dat gat te verdedigen.

Wat de heer De Bas omtrent kleine ramschepen heeft gezegd, is reeds door den heer Jeekel beantwoord. Mijne stelling is, dat kleine schepen alleen dienst kunnen doen bij het gevecht van nabij.

Nu zijn de monitors met een 30 cM. kanon in zekeren zin ook kleine schepen. Doch de eigenlijke kleine schepen, de staunches, moeten meer dienen als vaartuigen, die zich met spoed weder onder de bescherming van het kanon der groote pantserschepen kunnen plaatsen en eigenlijk kunnen dienen tot vermeerdering van het geschut der groote pantserschepen.

Bovendien zijn staunches met rammen niet wenschelijk; doch al de monitors, die in onze zeegaten dienst doen, zijn rammen.

Men moet zich ook omtrent die kleine schepen buitengaats niet te veel illusiën maken; wanneer zij toch de vijandelijke schepen

te dicht naderen, dan loopen zij groot gevaar onmiddellijk in den grond te worden geboord.

Alleen groote schepen dus kunnen ons van wezenlijk nut zijn.

En wat nu betreft de quaestie om onze kruisers ook op zee tegen de vijandelijke koopvaarders te doen agceren, wij hebben hierover thans niet te spreken; wij handelen nu alleen over de verdediging onzer zeegaten.

De heer Jeekel heeft mij gewezen op eenige fouten in mijne opgaven nopens het aantal en den diepgang der schepen van vreemde mogendheden, zoodat er verschil zou bestaan in het getal en de soort van schepen, die in onze vaarwaters zouden kunnen komen.

Men kan natuurlijk slechts raadplegen de werken die men in zijn bezit heeft. Nu heb ik geraadpleegd de werken van 1876, en als men nu in 1876 zijne opgaven put uit werken van dat jaar, dan geloof ik, dat men de bronnen zoo laat mogelijk heeft geraadpleegd.

Mijne opgaven zijn ontleend aan een Engelsch werk in dit jaar van een Secretaris der Britsche admiraliteit verschenen, en ik meende volkomen op die opgaven te kunnen vertrouwen.

Doeh hoe dit ook zij, ik heb mij niet strikt afgevraagd: kunnen er vier of tien vreemde schepen binnen onze vaarwaters komen? Maar wel heb ik in het aantal en de soort der vreemde schepen een leiddraad willen zoeken voor hetgeen wij noodig hebben.

Wanneer men nu nagaat welke macht ik voor elk gat wensch, en welke macht ik reken, dat er binnen kan komen, en als men er dan verder op let, dat ik eene driedubbele macht stel tegenover die des vijands, dan geloof ik wel, dat wij in staat zullen zijn den vijand buiten onze gaten te houden.

Het doet er dus minder toe, welke macht de vijand werkelijk heeft, maar wel moet de vraag zijn: wat is bepaald noodig om den toegang tot onze zeegaten zoolang mogelijk te beletten?

De heer Jeekel scheen zich ook niet goed te kunnen vereenigen met mijn denkbeeld, om zooveel werk te maken van Hellevoetsluis. Amsterdam, zeide hij, is voor den vijand van veel meer belang,

en kan hij dus dadelijk dáár komen, dan zal hij dit zeker verkiezen boven het maken van een omweg.

Ik geloof dit gaarne, maar ik heb in mijne voordracht omtrent de speciaal genoemde gaten wel degelijk er aan gedacht, dat de verdediging van Amsterdam behoorlijk gereed zou zijn. Daarom ben ik uitgegaan van de redeneering, dat de vijand Amsterdam niet dadelijk zal aanvallen, en daarom dan ook heb ik al mijn aandacht gewijd aan de verdediging van het noorder- en zuiderfrontier.

Wat nu de geheimhouding bij de marine betreft, het is waar, er zijn enkele zaken, waaromtrent iemand, met zekere onderzoekslust begaafd, er achter kan komen welke plannen men gehad heeft; maar om te weten wat werkelijk *het* plan is, ik geloof niet dat er eenig zeeofficier is, die op dit oogenblik weet welke richtsnoer hij heeft te volgen, wanneer hij onverwacht geroepen zou worden onze zeegaten te verdedigen.

Er moet daarvoor een stelsel bestaan; dit nu is niet bekend, en in zoover heb ik gesproken van geheimhouding. Wij weten niets van de versperringen, niets van de torpedo's; wij weten nergens van.

Ik had dan ook meer het oog op onze geheele verdediging. En nu is het eene vaste waarheid, dat het nog niet lang geleden is, of het werd als eene misdaad beschouwd, wanneer men iets losliet omtrent de onderdeelen van ons verdedigingsvermogen.

Wat betreft het kanon van 30 cM., waarover de heer Jeekel gesproken heeft, ik geloof hieromtrent in mijne voordracht reeds genoeg te hebben gezegd.

De berekening van den heer Jeekel omtrent de uitgaven, noodig ter aanschaffing van het materieel, door mij aangegeven, komt vrij wel met de mijne overeen. Ik heb ook eene globale begroo-ting gemaakt van 38 millioen.

Nu erken ik, dat dit eene groote som is; maar als ik naga, dat wij gedurende zoovele jaren slechts 5 millioen voor onze marine hebben uitgegeven, dan is het waarlijk niet te verwonderen, dat onze marine steeds in verval was.

En als dat nu zoo is, dan vraag ik of het niet tijd wordt, voor

onze zeemacht extra-uitgaven te doen? Men moet dan ook op die sommen niet zoo hard drukken. Ik wijs nogmaals op den Atchin-oorlog, deze heeft reeds vele millioenen gekost, en toch hebben wij er niets van bespeurd. Wel gaan er enkele stemmen op, die zeggen dat onze financiën achteruitgaan, maar ik heb er nog niets van kunnen bemerken.

Niet dat men nu de kosten geheel buiten rekening moet laten; maar men zou het maar eerst eens moeten ondervinden, wanneer wij onverwachts werden aangevallen. Wij zouden dan zien, dat wij in een oogenblik meer schade leden, dan al de millioenen, die ik voor verbetering van het materiel noodig acht.

Bovendien, wanneer onze verdedigingsmiddelen beter in orde zijn, dan zal de natie er meer waarde aan hechten.

Een volk, dat niet weet, dat het zich kan verdedigen, moet in inwendige waarde verslappen. Het wordt eerst krachtig, wanneer in tijd van vrede al het noodige wordt gedaan en het weet, dat het, in tijd van oorlog, geheel voor den strijd gereed is en in vertrouwen kan uitroepen: kom Marine doe uw plicht!

Wat nu de Popofka's betreft, het is waar, het eerste heeft als zeeschip niet bijzonder voldaan, maar speciale klachten heeft men er toch niet over gehoord. De luchtverversching is uitmuntend; het schip ligt als een eend op het water. Nu geef ik toe, dat het niet snel loopt; maar men zal mij toch moeten toestemmen, dat het zeer veel waarde heeft, wanneer men eene batterij kan verplaatsen waar men wil.

Dat de eerste Popofka acht el langer is dan de laatste, beweijst nog volstrekt niet, dat de eerste slecht was.

Nu zou ik die Popofka's niet willen als zeeschip, maar wel verlang ik ze als drijvende batterijen, vooral ter vervanging van de forten op de Laan.

Wat het aantal matrozen betreft, ook hier omtrent heb ik niet veel tegen de berekening van den heer Jeekel in te brengen, maar het gaat met het volk als met alle andere zaken. Er heeft verloop plaats gehad, en nu heeft dit natuurlijk op de marine evenzeer gewerkt als dat in andere zaken plaats heeft.

Doch ik houd mij overtuigd, dat men, met ernstigen wil, in betrekkelijk zeer korten tijd, een zeer voldoende aantal zeer bekwame oorlogsmatrozen kan verkrijgen, geen kopjes, maar koppen, werkelijke boys, goede zeelui, waarvan men goede diensten kan verwachten.

Men vergeete overigens niet, dat de heer Jeekel nog al blijft staan bij hetgeen wij tegenwoordig hebben; maar ik geloof, dat men dit niet te veel tot maastaf moet nemen. Over 't algemeen schijnt bij den heer Jeekel eene groote aanhankelijkheid te bestaan om te houden wat wij hebben.

Omtrent de zinkschepen heb ik straks reeds geantwoord. Ik hecht weinig aan die schepen en vind ze zelfs gevaarlijk, wanneer wij geen schepen hebben om ze te verdedigen. Ik kan overigens niet toegeven, dat zij goedkooper zouden zijn dan de pantserschepen; ik ten minste ben zeker, dat zij meer zullen kosten dan pantserschepen met al het materieel en wat er verder toe behoort. Zinkschepen zijn inderdaad zelf kostbare en lastige voorwerpen. Zij sluiten het vaarwater voor ons af en verdwijnen door den sterken stroom bij al onze zeegaten.

Eindelijk wat de spar-torpedo's betreft, het is mogelijk, dat de vijand ze ook zal mede brengen, maar zeker zal hij er spaarzaam mede te werk gaan. Hebben wij het getal, door mij gewild, dan zullen wij daarmee den vijand veel kwaad kunnen doen.

De VOORZITTER. De vergadering zal het zeker goedkeuren, wanneer hiermede deze gewichtige en belangrijke discussie eindigt. Het zou onbescheiden zijn, nog meer van den tijd van den geachten spreker te vergen.

Ik wensch nu nog alleen bijzonderen dank te betuigen aan de heeren, die aan de discussiën hebben deelgenomen, en inzonderheid aan den geachten spreker voor zijne uitmuntende, doorwrochte verhandeling. Hij kan zich overtuigd houden, dat dit woord niet is eene banale beleefdheid, maar eene welverdiende erkenning van de groote studie en talenten, waarvan hij ook hier blijk heeft gegeven.

Ik wensch den heer Smith toe, dat hij ook nu weder de eer van onze vlag hoog zal ophouden, en eindig met het uitspreken

van de hoop dat, wanneer de heer Smith weder in het vaderland zal zijn teruggekeerd, wij hem weder in deze Vereeniging de vruchten van zijn onderzoek zullen hooren voordragen.

De heer SMITH. Ik dank u, Mijnheer de Voorzitter, de leden van het Bestuur en de vergadering zeer voor de welwillende woorden dezen avond tot mij gericht, en inzonderheid u, Mijnheer de Voorzitter, voor uw hartelijk afscheidswoord. Ik wensch u allen, Mijne Heeren, alle mogelijke goeds toe en blijf mij in uwe welwillende vriendschap aanbevolen houden. (*Toejuichingen.*)

De vergadering wordt alsnu door den Voorzitter (ten 10 $\frac{1}{2}$ ure) gesloten.

Namens het Bestuur:

De Secretaris,

F. E. L. A. ABEL.